

bistands-aktuelt

nr 7 oktober 2007

ETIOPIA

ARKIVFOTO: JARL FR. ERICHSEN/SCANPIX

Derfor sa Etiopia stopp

Etiopias harde verbale utfall og utkastelse av seks norske diplomater har skapt sjokkbølger i den norske utenriksstjenesten. Har Norge tråkket i salaten? Forskere vi har snakket med gir svært ulike vurderinger av Norges diplomatiske innsats på Afrikas Horn.

Side 11-14

www.bistandsaktuelt.no

Amerikanske Jeffrey Sachs er rådgiver for FNs generalsekretær. Nå tar han et oppgjør med bistandskritikerne.

FOTO: MARIO TAMA/GETTY IMAGES/SCANPIX

Refser bistandskritikerne

Den amerikanske toppøkonomen og FN-rådgiveren Jeffrey Sachs langer ut mot de som hevder at bistand ikke virker.

– Jeg hører tåpelige ting om at deler av verden kom seg ut av fattigdom uten bistand. Dette er kun et ideologisk standpunkt, uten grunnlag i fakta, sier han i et stort intervju med Bistandsaktuelt.

Sachs mener at bistandskritikerne ikke forstår hvor mye av verdens fremgang som har fulgt av kombinasjonen mellom offentlig støtte og de private markedene.

Side 6-7

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

PAKISTAN

FOTO: GMB AKASH

Norge støtter omstridte madrasaer

Side 16-17

SKATTEINTEKTER Bør vi kutte bistanden til «gnierstater»?

Side 18-19

UNICEF Store framskritt i kampen mot barne-dødelighet

Side 4-5

Kommunikasjonssvikt Etiopia – Norge

Av Øyvind Aadland

AT NORSK UD engasjerer seg i konflikter på Afrikas Horn, er både riktig og forståelig, men kan hende er viljen sterkere enn evnen. Ikke fordi man ikke har objektiv kunnskap, men fordi konteksten er så flerdimensjonal og til tider svært vanskelig å forstå.

I Etiopia oppfattes Norge som et lite land, med en forholdsvis homogen befolkning, som totalt sett ikke er større enn befolkningen i og rundt hovedstaden Addis Abeba.

Nå må vi gjøre alt for å gjenopprette et klima for dialog med den sentrale maktfaktor på Afrikas horn.

Vi har skapt oss et «image» som oljenasjon med lommene fulle av penger. Og det er skapt en urealistisk aura om at vi forsøker å leve opp til et «image» som vertsnaasjon for utdelingen av Nobels fredspris. Kan hende ønsker vi også å framstå som det vellykkede landet, fredsmegler og demokrati-eksportør, samt «champion» som menneskerettighetsaktivist?

Vel vitende om at dette nærmer seg vulgærargumentasjon, så er denne oppfatningen hos våre samtalepartnere en reell virkelighet. Nettopp fordi vi med rette kritiserer politiske handlingsmønstre fra vårt «sosialdemokratiske verdiperspektiv» og tilsynelatende «prektige» ståsted, blir kontrastene så utfordrende. «Det er typisk norsk å være god» ligger lenger framme i bevisstheten enn vi er klar over. Persepsjonen, i dette tilfellet i Etiopia, blir så totalt forskjellig. Når vi i praktisk politikk de siste årene heller ikke har bidratt nevneverdig til å hjelpe Etiopia med fattigdomsbekjempelse, er det kan hende ikke så farlig å miste de norske bistandspengene hvis begrensningen ved ambassaden skulle måtte føre til en ytterligere reduksjon?

DET ER IGJEN VIKTIG å understreke alvoret i UDs engasjement og saksanliggende. I innhold og målsetting er det liten uenighet. Utfordringen ligger i om vi klarer å spille en rolle i forhold til intensjonen. Det har vi ikke klart. Kan hende er det umulig i den gitte konteksten, med Etiopia som nærmest et totalitært samfunn, og med vår historiske rolle i forhold til Eritrea. Kritikken min mot UD består derfor i at man ikke har lyktes i det kommunikasjonsmessige håndverket.

Etiopia er et land med en stolt historie. Selvbevisstheten fra seieren over italienerne ved Adua i 1896 ligger i ryggmargen hos etiopierne, særlig i den semittiske befolkningen i Etiopia. Det er også særlig de to semittiske folkegruppene, amharane og tigreanerne, som er sterkest engasjert i Eritrea-konflikten, samtidig som disse gruppene for øvrig kjemper om lederrollen innenrikspolitisk. I tillegg er Oromo-folkets (den største folkegruppen i Etiopia) opposisjonsgrupper innvevet i dette

Våpen og religiøse symboler paraderes side og side når Etiopia skal vise fram sine stolte tradisjoner. Bildet er fra Axum.

FOTO: KEN OPPRANN

DEBATT

komplekse bildet.

Etiopia opplever at vi kommer utenfra og «instruerer». Etter hvert har dette «image» blitt en hemsko, og over tid er det blitt en akkumulert irritasjon på etiopisk side, som så har ført til at etiopierne har reagert. Vi kan synes å ha utspilt vår rolle som pådriver for «dialog i flere rom» i Etiopia, og det er veldig beklagelig, ikke minst på bakgrunn av det faktum at forholdet mellom Norge og Etiopia har svært lange tradisjoner under svært forskjellige politiske forhold de siste 60 årene.

I den nylig presenterte «Plattform for en helhetlig Afrika-politikk» legges det fra norsk side stor vekt på å bidra til fredsbygging. Samarbeid med norske og lokale frivillige organisasjoner har vært et særtrekk ved den «norske modellen» for fredsbygging og dette skal føres videre. Dokumentet varsler et fortsatt høyt aktivitetsnivå på dette området, på grunnlag av den tilliten man mener at Norge har opparbeidet gjennom tidligere innsats. Når man nå skal legge ned bærebjelkene for en helhetlig norsk politikk kan

man kanskje etterlyse en litt mer kritisk vurdering av de erfaringer Norge har med fredsbygging, enten dette gjelder støtte til integrerte FN-aksjoner, bilateralt arbeid eller humanitær beredskap. Betydningen av å forebygge humanitære kriser fremheves, men det er få erfaringer å støtte seg til. Erfaringene fra de siste årene (Darfur, DR Kongo, Somalia, Zimbabwe) tyder på at politisk dialog neppe vil være et mulig eller særlig effektivt tiltak. Behovet for nye modeller og nye tilnærminger er stort.

DET KAN OGSÅ VÆRE grunnlag for å etterlyse en mer inkluderende holdning i forhold til denne type komplekse fredsdialog. Det må selvsagt være en viss grad av konfidensialitet og fortrolighet i denne type dialoger, men generelt sett vil jeg påstå at norsk utenrikspolitikk og stortingsproposisjoner i forhold til et flerdimensjonalt bilde av forholdet til Etiopia, har vært for eksklusivt behandlet. Det er et betydelig kunnskapsmiljø i Norge i forhold til Etiopia, og dette miljøet har ikke i til-

strekkelig grad blitt inkludert i en mer helhetlig tilnærming til Etiopia, og for den saks skyld også i forholdet til Eritrea. En mer ydmyk holdning i forhold til den flerdimensjonale tverrkulturelle kommunikasjons utfordringen har vært undervurdert i frykt for å understå universelle verdier om demokrati, menneskerettigheter og godt styresett.

Vi har feilvurdert kommunikasjonsrommet. Det ligger mye sannhet i utsagnet om at der man greier å bygge en bro av tillit, vil den være sterk nok til å bære sannheten. Nå må vi stikke «fingeren i jorda» og erkjenne de faktiske forhold og på den bakgrunn gjøre alt for å gjenopprette et klima for dialog med den sentrale maktfaktor på Afrikas horn! Det er lange og gode tradisjoner for vennskap mellom det etiopiske folk og norske miljøer. Det må vi videreføre, med en viss ydmykhet. ■

(Innlegget er forkortet. Red.)

Øyvind Aadland kom til Etiopia som barn, og hele hans akademiske og profesjonelle liv har vært knyttet til landet. Han har en doktorgrad i fler-kulturell kommunikasjon, med avhandling fra Etiopia. Han er generalsekretær i Strømmestiftelsen.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Fair trade – kan du forsvare dette, Kristin?

Per Persson (Friends Fair Trade) og Ragnhild S. Nilsen (Global Fair Trade) kaller Norge en sinke når det gjelder utviklingen av rettferdig handel.

Opplyst egeninteresse!

Professor Lennart Wohlgenuth fra Universitetet i Göteborg uttaler seg i et intervju om bistandstenkningen i Norden – og hvordan solidariteten ikke lenger er det viktigste argument for bistand.

Hva er logistikk – og hvorfor er det så viktig?

Marianne Jahre, forskningsprofessor ved Handelshøyskolen BI presenterer i et innlegg prosjektet HUMLOG og beskriver logistikks betydning for bistand og nødhjelpsarbeid.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

7/2007 – 10. ÅRG

Penger i skattekisten

LEDER

Økonomene Kalle Moene og Jo Thori Lind tar for seg gnierne i sin nye rapport om hvordan flere land ved hjelp av små skatteøkninger kunne ha uttrydd fattigdommen.

Situasjonen i Sør-Afrika er et illustrerende eksempel. Her lever 34 prosent av befolkningen for under to dollar dagen. Marginen som skal til for å få disse menneskene over fattigdomsgrensen, tilsvarer 1,07 prosent av de ikke-fattiges inntekter.

Verden er ikke så enkel at det bare er å dele ut de ekstra skattepengene til de som måtte trenge det og slik utrydde fattigdommen. Som forsker Jo Thori Lind selv understreker i dette nummeret av Bistandsaktuelt, forteller det likevel noe om ressursene noen land selv kan mobilisere i det kompliserte fattigdomsarbeidet. Ressursene kan brukes til viktige fattigdomstiltak som helse, utdanning og infrastruktur.

Man skal være varsom med å pålegge andre land å skattlegge sine innbyggere og selskaper hardere. Professor David Olusanya Ajakaiye har rett i at veien er kort til de påtvungne og upopulære strukturtilpassningsprogrammene fra IMF og Verdensbanken på 80- og 90-tallet.

Samtidig må det være lov å by opp til dialog og samarbeid på landenes egne premisser. Det kan skade troverdigheten til bistanden dersom mottagerlandene ikke får de lokale rikingene til å bidra i dugnaden mot fattigdom. Norske forskere sitter på ledende kompetanse om skatt og velferd, og kan brukes i dialogen.

Den økonomiske veksten i Afrika har stort sett foregått innen sektorer knyttet til utvinningen av naturressurser som olje og kopper. I en situasjon der storselskaper kommer inn og tar for seg av det lutfattige Afrikas arvesølv, blir skatt bokstavelig talt livsviktig. Da er det trist å se at afrikanske skattepolitikere underbyr hverandre i redsel for at investorene skal forsvinne til naboene. Ikke det at de ikke ønsker pengene, men når avtalene holdes hemmelig, føler de lokale myndighetene at de har lite valg. Samarbeidstiltak som Extractive Industries Transparency Initiative for mer åpenhet rundt slike avtaler blir da helt avgjørende. ■

MÅNEDENS SITAT

«Så fort de har bestemt seg for hvilken side de er på, lur er de seg inn som en tilsynelatende ærlig megler.»

Den srilankiske spaltisten Sesha Samarajiva kommenterer Norges rolle i Etiopia og Sri Lanka på nettstedet Asian Tribune 17. september i år.

Brasils president Luiz Inacio Lula da Silva tok seg god tid til å hilse på folk da han var på norgesbesøkt nylig. FOTO: HÅKON MOSVOLD LARSEN/SCANPIX

Sosial urett i klimaets navn

DEBATT

Økonomisk og sosial urettferdighet kan ikke legitimeres i klimaets navn.

Av José Magalhães de Sousa, generalsekretær i Caritas Brasil, Richard Hoffman, stedlig representant Catholic Relief Services Brasil og Kari-Mette Eidem, generalsekretær i Caritas Norge.

BRASIL ER VERDENS STØRSTE produsent av bioetanol, og president Lula ønsker å få med Norge på et samarbeid om produksjon av bioetanol i Afrika.

Et stadig strengere internasjonalt klimaregelverk vil føre til økende etterspørsel etter klimavennlig drivstoff. Stoltenbergjeringen legger selv mye prestisje i å bidra til å finne globale løsninger på klimautfordringen. I dag framstår biodrivstoff som en av få realistiske klimavennlige energiformer. Stoltenbergs egen klimamelding slår fast at vanlig drivstoff i Norge skal bestå av 7 prosent innblandet biodrivstoff innen 2010. Sett med norske øyne er Lulas forslag derfor besnærende: Satsing på produksjon av biodrivstoff i Sor kan bidra til både økonomisk utvikling i fattige land og til å redusere verdens utslipp av klimagasser.

Paradoksalt nok er det de fattige som blir hardest rammet av klimaendringene som også må lide under de negative konsekvensene av produksjonen av biodrivstoff. Foreløpig har kritikken av biodrivstoff først og fremst handlet om de mulige negative miljøkonsekvensene. Det er allment akseptert at økt produksjon av biodrivstoff kan føre til blant annet avskoging, kjemisk forurensning av jord og vann, overforbruk av vann, tap av biologisk mangfold og økt press på knappe landbruksarealer. Vi er bekymret for at de sosioøkonomiske konsekvensene for verdens fattige kommer i skyggen av vestens stadig mer desperate jakt på klimaløsninger. For prisen for biodrivstoffet kan bli høy for de fattige i land hvor biodrivstoff blir ansett som framtidens gyldne utviklingsvei.

Brasils biodrivstoff er i hovedsak bioetanol framstilt av sukkerrør. Brasil er det landet i verden der jordeierskapet er mest konsentrert. Én prosent av landeierne eier nærmere halvparten av det totale landarealet. Nødvendige jordreformer har blant annet måttet vike for den økende etterspørselen etter land for biodrivstoffsproduksjon. Sosiale bevegelsener og organisasjoner i Brasil, blant andre Caritas, Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra (MST) og Via Campesina mener alle at denne produksjonen er basert på faktorer som i alle tider har ført til undertrykkelse og fattigdom, nemlig ekspropriering av jord, overforbruk av naturressurser og underbetalt arbeidskraft. Resultatet har vært flere jordløse, økt sult, arbeidsløshet, landkonflikter, slaveri, brudd på menneskerettighetene

og miljøforringelse.

BAK BRASILS BIOETANOL-BOOM ligger blant annet utnyttelsen av billig arbeidskraft. Bare hittil i år har mer enn 1800 tilfeller av slaverilignende forhold blitt oppdaget i etanolindustrien. Ifølge ILO har arbeidene blant annet hatt svært lave lønninger, blitt påført alvorlige helseproblemer og fått forverret mat og forurenset drikkevann. Forventet levealder for arbeidere på sukkerplantasjer er 40 år.

Arbeidene kommer altså dårlig ut av bioetanolboomen. Det gjør også bondene og flertallet av befolkningen på landsbygda. Mindre enn 20% av sukkerroene i Brasil kommer fra små og mellomstore produsenter. De siste årene har mange små sukkerfabrikker blitt tvunget til å stenge, mens økt utenlandsk eierskap har gitt mer makt til store selskaper. Økt konsentrasjon av land er blitt synonymt med økt arbeidsledighet. Ifølge Ariovaldo Umbelini, professor ved Universitetet i Sao Paulo, står små produksjonsenheter for 87,3% av alle arbeidsplasser på den brasilianske landsbygda, mens de store plantasjene kun står for 2,5% av den totale sysselsettingen.

Etter hvert som stadig flere blir fordrevet fra sine jordlapper for å gi plass til nye sukkerplantasjer, øker også den lokale motstanden. Kritikken av Lulas satsing på bioenergi blant de sosiale organisasjonene i landet har gitt utslag i synkende støtte til Lulas parti PLC og i økt motstand i inn- og utland mot den voksende agroindustrien.

VI HÅPER OG TROR AT biodrivstoff vil utgjøre et viktig bidrag i kampen mot klimaendringene. Men økonomisk og sosial urettferdighet kan ikke legitimeres i klimaets navn. Solheim og Støre har tatt til orde for internasjonale retningslinjer for å begrense miljøskadevirkningene av den økte omsetningen av biodrivstoff. Behovet for internasjonale retningslinjer som tar høyde for de sosioøkonomiske konsekvensene er minst like stort.

Norge bør invitere Brasil til et samarbeid for å utarbeide forpliktende retningslinjer som tar hensyn til økonomiske, sosiale og miljømessige konsekvenser av biodrivstoffsproduksjon. Slik kan Norge bidra til at økt produksjon av biodrivstoff faktisk kan bli et reelt bidrag til en bærekraftig utvikling, i Sor så vel som i Nord.

Så lenge vi ikke gjør noe med urettferdige maktforhold og ikke forsvarer de grunnleggende menneskerettighetene, vil ikke teknologien i seg selv kunne representere en bærekraftig løsning på klimaendringene. Vår appell til Stoltenberg og Lula er: Bli ikke blind på bio! Verdens klimamål og arbeidet for tusenårsmålene for fattigdomsbekjempelse må gå hånd i hånd! ■

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt som er i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

Framgang i kampen mot barnedød

Unicef: Globale kampanjer gir resultater – for første gang dør færre enn ti millioner barn hvert år

Antall barn i verden som dør er redusert fra 13 millioner barn per år i 1990 til 9,7 millioner barn i 2006. Dette på tross av en betydelig befolkningsvekst i samme periode.

BARNEHELSE

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

De ferske tallene fra Unicef kommer bare noen uker etter at Jens Stoltenberg, sammen med Storbritannias statsminister Gordon Brown, lanserte Det internasjonale helsepartnerskapet for å styrke helseystemet i noen av verdens fattigste land.

– Som far, økonom og politiker mener jeg at det er umoralsk at det hvert tredje sekund dør et barn under fem år av sykdommer som kan behandles eller forebygges, sa Stoltenberg ved lanseringen.

Han understreket viktigheten av å styrke helseystemene i fattige land for å kunne nå FNs helseerettede tusenårsmål.

For selv om tallene fra Unicef viser en nedgang i barnedødeligheten globalt på 24 prosent siden 1990, må dødstallene reduseres med ytterligere 5,4 millioner per år innen 2015 for å nå FNs tusenårsmål.

Globale kampanjer. Kjersti Fløgstad i Unicef Norge er svært glad for at flere barn enn noen gang tidligere i verdenshistorien vokser opp og kan feire sin 5-års fødselsdag.

– Dette er historisk, sier Fløgstad.

Hun mener at årsaken til framgangen er satsingen på store globale helsekampanjer, forankret i utviklingslandene og utført av lokalsamfunnene selv. Helsekampanjene har gitt befolkningen kunnskap om viktigheten av full-amming (amming som eneste ernæring i de første seks månedene av et barns liv, red.anm.), barn er blitt vaksinert mot meslinger, de har fått A-vitamin for å styrke immunforsvaret og ikke minst: Myggnett for å beskytte seg mot malaria – sykdommen som fortsatt krever mange barneliv.

– I tillegg til riktig medisin og ernæring er også tilgang til rent vann og kunnskap om hygiene viktig for at barna skal overleve, sier Fløgstad.

Til tross for framgangen understreker hun at det fremdeles er nesten ti millioner barn under fem år som dør hvert år. Majoriteten av disse dødsfallene kunne ha vært avverget.

– Stadig flere synes at dette er uakseptabelt. Derfor får Unicefs helsekampanjer stadig flere støttespillere, sier Fløgstad.

Unicef-sjefen håper og tror at Det internasjonale helsepartnerskapet vil føre til bedre samordning og økt satsing på å bygge opp fungerende helseystemer.

– Det har vært så mange fond og ulike programmer. Tilbakemeldingene fra mottakerlandene er at alle disse initiativene har tatt ressurser fra landenes egne helsemyndigheter. Derfor er den nye handlingsplanen til helsepartnerskapet om økt koordinering positivt, mener Fløgstad.

Store regionale forskjeller. Ifølge Unicef har alle regioner framgang i forsøkene på å redusere barnedødeligheten. Størst er nedgangen i Latin-Amerika og Karibia, i Sentral-

I Bangladesh kan mødrene føle seg tryggere enn før på at barn ikke dør av sykdom. Barnedødeligheten er halvert siden 1990.

FOTO: SØRVIK

og Øst-Europa, i tidligere Sovjetstater, i Øst-Asia og i Stillehavsregionen.

Det er særlig nedgangen i dødelighet i Kina og India som har bidratt positivt til at barnedødeligheten globalt nå går ned. Asia var tidligere det kontinentet hvor flest barn under fem år døde.

Nå er det Afrika sør for Sahara som står for om lag halvparten av alle småbarnsdødsfall. Fortsetter dagens trender vil Afrika i 2015 være åsted for hele 60 prosent av alle barn som dør for fylte fem år. Unicef mener at innsatsen i Afrika må ti-dobles dersom en skal ha håp om å nå tusenårsmålene om 2/3 reduksjon innen 2015.

I Kina er derimot barnedødeligheten siden 1990 nesten halvert. Her

døde 45 av hver 1000 levende fødte barn i 1990, mot 24 per 1000 i 2006. Også India kan vise til en reduksjon i barnedødelighet i samme periode – på 36 prosent.

Størst framgang i Asia har likevel Bangladesh, Nepal, Laos og Bhutan. Alle disse landene har redusert barnedødeligheten med 50 prosent siden 1990.

Afrikanske lysglimt. Selv om Unicefs tallmateriale med all tydelighet viser at det afrikanske kontinentet nok en gang kommer dårligst ut, finnes det gledelige unntak:

Eritreiske myndigheter oppgir å ha redusert barnedødeligheten med 50 prosent. São Tomé og Príncipe har begge kuttet dødstallene med 48 prosent.

Madagaskar har fått ned barnedødeligheten med 41 prosent.

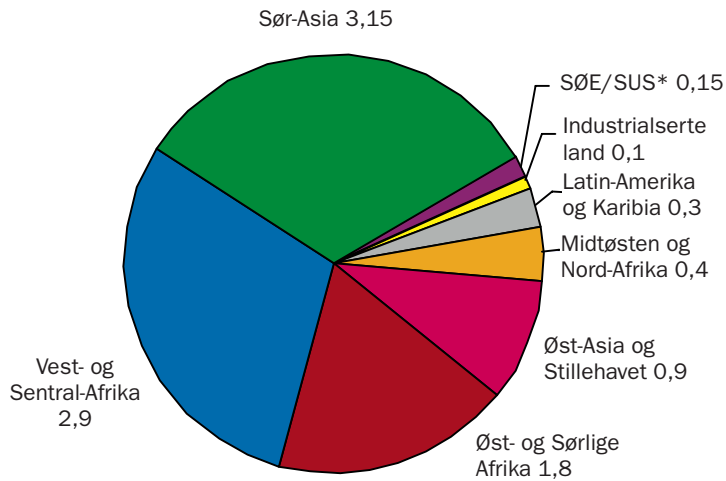
I Malawi, som ifølge FN er det 11. fattigste landet i verden og hvor mangelen på helsepersonell er prekær, er utviklingen oppsiktsvekkende positiv, skal vi tro Unicef-tallene. Bare fra 2000 til 2004 har barnedødeligheten blitt redusert med 29 prosent.

Også Etiopia, Mosambik, Namibia, Niger, Rwanda og Tanzania har krympet dødstallene med over 20 prosent.

Høyest barnedødelighet i verden i dag finner en ifølge Unicef i Vest- og Sentral-Afrika, samt i det sørlige Afrika. Her har høye hiv/aids-tall bidratt til at kampen mot barnedød ikke har hatt den samme framgang som i andre deler av verden. ■

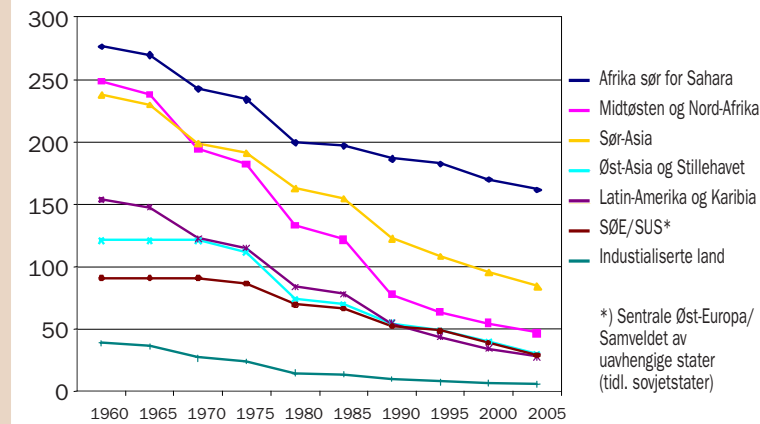
9,7 MILLIONER BARN DØDE FØR FYLTE 5 ÅR I 2006

Beregnete tall i millioner fordelt på regioner.

SMÅBARNSDØDELIGHETEN HAR SUNKET I PERIODEN 1960-2005

Kurvene viser utviklingen av dødsfall blant barn under fem år. Tallene viser dødsfall per 1000 levendefødte.

Unicefs tallmateriale er basert på nasjonale statistikker, demografiske undersøkelser og landsdekkende intervjuundersøkelser. Til sammen er dette den mest omfattende analysen om barnedødelighet på sju år.

Stoltenberg vil øke innsatsen

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Vi er nødt til å øke innsatsen enda mer for å få til de store reduksjonene i meningsløse dødsfall. Det er derfor vi har satt i gang et samarbeid med andre lands statsledere og de sentrale helseorganisasjonene. Målet er å styrke innsatsen for tusenårsmål 4 og 5 – for å redde enda flere barn og mødre, sier statsminister Jens Stoltenberg til Bistandsaktuelt.

Statsministeren understreker viktigheten av å styrke helseystemene i fattige land for å kunne nå FNs helseerettede tusenårsmål.

– De fleste barna dør av sykdommer som enkelt kan forebygges med billige vaksiner eller behandles med enkle medisiner, sier Stoltenberg.

Norges statsminister fortsetter å fronte den internasjonale kampen mot mødre- og barnedød med ulike markeringer internasjonalt. 26. september vil temaet være helt sentralt i hans tale til FNs generalforsamling. Under Clinton Global Initiative i New York vil statsministeren om formiddagen samme dag lansere en global kampanje for å styrke innsatsen for å nå helse-

tusenårsmålene. ■

DETTE ER HELSEPARTNERSKAPET

Helsepartnerskapet, som ble lansert 5. september i år, skal sørge for:

- Bedre koordinering av givere.
- Utvikle og støtte landenes egne helseplaner.
- Satse på å bedre helse-systemer framfor å fokusere på enkeltsykdommer eller saker.
- Partnerskapet er et samarbeid mellom Verdens Helseorganisasjon (WHO), Verdensbanken, UNAIDS, UNFPA, GAVI-alliansen, Unicef, Gatesstiftelsen og giverland som Norge, Storbritannia, Tyskland og Frankrike. Til sammen representerer disse aktørene halvparten av verdens pengeinnsats på helsebistand.
- Ved lanseringen gikk Burundi, Etiopia, Kenya, Mosambik, Zambia, Kambodsja og Nepal inn i helsepartnerskapet. Samtidig forpliktet de seg til å øke offentlig finansiering av helsetjenester og å sikre de fattigste tilgang uten for høye kostnader.

Sverige halverer antall samarbeidsland

SVENSK BISTAND

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Svenske myndigheter har hatt et omfattende bistandssamarbeid med 70 land. Nå reduseres samarbeidet til 33 land – de fleste i Afrika.

– Dette er en kvalitetsikring, sier Sveriges bistandsminister Gunilla Carlsson.

Siden 1980-tallet har svenske såkalte programland økt fra noen og tjue til 70 land. Den borgerlige regjeringen tar nå et oppgjør med sosialdemokratens givervlede og strammer inn. Samarbeidet fases derfor ut i 37 land.

Til sammenlikning har Norge stat-til-stat-samarbeid med til sammen 24 land – fordelt på hovedsamarbeidsland og samarbeidsland. Mange av landene hvor svenskene nå skal avslutte bistanden, som Nicaragua, Sri Lanka, Vietnam, Nigeria, Angola og Malawi, står i dag på Norges liste over hoved- eller samarbeidsland.

Sparer to milliarder. Sverige gir hvert år om lag 30 milliarder svenske kroner i bistand. Omorganiseringen vil berøre de om lag ni milliarder svenske kronene som går til stat-til-stat samarbeid, og forventes å kunne gi en besparelse på over to milliarder kroner. Den svenske bistandsministeren har imidlertid understreket at omorganiseringen ikke gjøres for å spare penger, men for å konsentrere innsatsen om færre land.

Generaldirektør i Sida, Göran Holmquist er positiv til omleggingen.

– Vi har i lengre tid fortalt regjeringen at det er viktig å gjøre utviklingsarbeidet mer effektivt, sier Holmquist til fagbladet OmVerlden.

De fleste svenske bistandsorganisasjonene har også uttalt seg positivt til at bistanden i større grad konsentreres. Flere er imidlertid kritiske til at prosessen har gått svært raskt.

– Vi skulle ha ønsket oss en diskusjon med litt mer tid, sier generalsekretær for bistandsnettverket Forum Syd, Inger Björk.

Andre er imidlertid langt mer kritiske – ikke minst har flere stilt seg undrende til at land som Serbia og Tyrkia prioriteres framfor fattige land som Nicaragua og Haiti:

– Regjeringen gjennomfører et systemskifte i bistandspolitikken og vender ryggen til mange av de landene hvor bistanden trengs mest,

Sveriges utviklingsminister **Gunilla Carlsson** halverer nå antallet svenske samarbeidsland.

FOTO: SCANPIX

uttaler generalsekretær ved Palme-centeret, Viola Furubjelke.

– Hvem tror Gunilla Carlsson skal kjempe for kvinners og seksuelle minoriteters rettigheter i Nicaragua nå? spør det svenske Vänsterpartiets bistandspolitiske talsmann Hans Linde.

Ingen norsk smitteeffekt. Utviklingsminister Erik Solheim sier at svenskenes omorganisering ikke vil smitte over på norsk utviklingspolitikk.

– Vi ser ingen grunn til å kutte antall mottakerland, sier Solheim.

Fra norsk side er det heller ikke aktuelt å fase ut bistandssamarbeidet med ettpartistater som Kina og Vietnam, slik svenskene nå gjør. Norge vil i stedet prioritere faglig samarbeid om klima, miljø, olje og energi – områder hvor en fra norsk side mener å ha noe å tilby.

– Det viktigste vi gjør er å prioritere bistand innen felt der vi mener at Norge har spesiell kompetanse, sier Solheim.

I forhold til Kina og Vietnam trekkes det også fram at Norge er engasjert i dialog omkring reform, menneskerettigheter og godt styret. ■

HER KUTTES INNSATSEN:

- Land hvor innsatsen skal fases ut innen to-fire år: Angola, Malawi, Nigeria, Efenbenskysten, Laos, Mongolia, Filipinene, Pakistan, Sri Lanka, Thailand, Chile, El Salvador, Haiti, Honduras, Nicaragua, Peru, Armenia, Asarbjajdsjan, Kirgisistan, Montenegro, Tadsjikistan, Russland, Libanon.
- Land hvor noe samarbeid innen miljø, hiv/aids og menneskerettigheter skal fortsette: Botswana, Namibia, Sør-Afrika, India, Indonesia, Kina, Vietnam.

FORTSATTE SATSINGSOMRÅDER:

- Land med langsiktig samarbeid: Burkina Faso, Etiopia, Kenya, Mali, Mosambik, Rwanda, Tanzania, Uganda, Zambia, Bangladesh, Kambodsja, Bolivia.
- Land i eller etter en konflikt: Burundi, DR Kongo, Liberia, Sierra Leone, Somalia, Sudan, Afghanistan, Øst-Timor, Irak, Gaza/Vestbredden, Colombia, Guatemala.
- Østeuropiske land/områder med fokus på reformsamarbeid: Albania, Bosnia-Herzegovina, Georgia, Kosovo, Makedonia, Moldova, Serbia, Tyrkia og Ukraina.

Bistandens sverdsvinger

Jeffrey Sachs: – Tåpelig å hevde at land har kommet seg ut av fattigdom uten bistand

Stjerneøkonomen Jeffrey Sachs skamroser norsk utviklingspolitikk i dette intervjuet med Bistandsaktuelt. Han mener det er tåpelige påstander at bistand ikke har virket, og tror verden hadde vært et tryggere sted dersom USA hadde prioritert bistand foran soldater.

UTVIKLINGSPOLITIKK

■ PER-IVAR NIKOLAISEN
I møterommet «Bærum» på det fasjonable SAS-hotellet venter vi på økonomen som har tenkt ut hvordan vi skal ta knekken på ekstrem fattigdom. Han er blant de få gjengangerne på magasinet Time sin liste over verdens mest innflytelsesrike personer. Han er spesialrådgiver for generalsekretær Ban Ki-moon i FN og har tidligere frontet kampanjen for oppfyllelse av FNs tusenårsmål. Han er leder for Earth Institute ved det anerkjente Colombia-universitetet i USA.

Jeffrey Sachs var nylig i Oslo for å følge konferansen «African green revolution», en møteplass støttet av blant annet gjødselprodusenten Yara og Norad. Målet er å øke matproduksjonen i afrikansk landbruk.

Vi har fått en knapp halvtime fra de presseansvarlige, siden FN-rådgiver Sachs har vært i et eneste langt sammenhengende intervju siden han landet – med BBC, Wall Street Journal, Financial Times, NRK. Men den spinkle, litt bleke 52-åringen virker til å ha uendelig med energi og tid når det kommer til ett tema: fattigdom. En halvtime blir fort til en time når Sachs snakker om bistand.

Behov for enighet. – *Hva er de største hindringene i veien for fattigdomskjempelsen?*

– Det er mange utfordringer – som tørke, malaria, vann, utarmet jord. Den største utfordringen er likevel å få verden enig om å gjøre de riktige tingene. Når vi får til det, kan det skje virkelig store ting. En gang i blant lykkes vi med noe, som å utrydde koppper og snart utrydde polio. Slike fenomenale suksesser viser hva man kan få til med utvikling, bare man har god forskning, god teknologi og en innføringsstrategi, samt finansiering for å gjøre jobben. Ofte har vi alle de tre første, men ikke den siste. Vi vet hva vi skal gjøre, men vi får ikke pengene, sier Sachs i kjent stil.

Han oppsummerer: I USA går 0,2 prosent av bruttonasjonalproduktet til bistand. Halvparten av dette går til krigen mot terror, bistand til land som Irak, Afghanistan og Pakistan. Andelen som går til Afrika er på rundt 0,04 prosent.

– Vi bruker hundre ganger så mye på Pentagon (USAs forsvardepartement, red.anm.) som vi gjør på Afrika. Dette er en av hovedgrunne til at verden er mindre trygg enn den burde vært. Mitt land (USA) har forsøkt å løse problemer på militært vis, noe som bare er mulig å løse gjennom utviklingsstiltak.

– *Hvordan vil du karakterisere Norges bistandspolitikk?*

– Strålende er det rette ordet. Norge er ledende i global utviklingspolitikk. Hvis mitt eget land og an-

Bistandskritikerne forstår ikke hvor mye av verdens fremgang som har fulgt av kombinasjonen mellom offentlig støtte og de private markedene, mener Jeffrey Sachs. FOTO: YARA

dre givere hadde gjort som Norge, hadde vi gjort slutt på ekstrem fattigdom for en god stund siden. Norge bruker omtrent én prosent av BNP på bistand, og det ekstremt seriøst. De gjør grundig arbeid og dype analyser, mener Sachs.

Han avslører seg som en stor entusiast når det kommer til norske ledere.

– Mitt arbeid med offentlig helse for Verdens helseorganisasjon ble innledet av doktor Brundtland. Hun er en av de mest enestående lederne innen bærekraftig utvikling, fastslår han.

Kritisk til bistandskritikk. Jeffrey Sachs har skissert enkle løsninger som har fenget et stort publikum, blant annet rockestjerna Bono som nå er en av hans nære venner. «Make poverty history»-kampanjen har hatt ham som en av sine ledestjerner. Ekstrem punktinnsett på sykdomsbekjempelse, infrastruktur og jordbruk skal løfte Afrika opp fra hengemyra.

Sachs har vært i heftige akademiske slagsmål med forskere som mener han er for naiv og lettvinnt i sin tilnærming til fattigdomsspørsmålet. Myggnett kan ikke redde verden, sier kritikerne. Økonomiprofessor William Easterly ved New York University er en av hans argeste og nærmest personlige kritikere, og peker på at mange av de suksessrike landene har klart seg uten store mengder utviklingshjelp.

– *Her i Norge er det en voksende debatt der det stilles svært kritiske spørsmål rundt norsk bistandspolitikk og dens giverglede. At den i beste fall ikke har virket, eller i verste fall også har virket negativt på mottagerland.*

– Jeg hører tåpelige ting om at andre deler av verden kom seg ut av

fattigdom uten bistand. Dette er kun et ideologisk standpunkt, uten grunnlag i fakta. Bistandskritikerne forstår ikke hvor mye av verdens fremgang som har fulgt av kombinasjonen mellom offentlig støtte og de private markedene. I enhver suksess har en eller annen form for offentlig bistand spilt en rolle. Enten det er i jordbruk, helse, utdanning eller infrastruktur, sier Sachs.

Han mener bistanden har vært vesentlig for at andelen ekstremt fattige av verdens befolkning har gått fra halvparten – 50 prosent – i 1960 til 15 prosent i dag.

– Bistand har spilt en viktig rolle hele veien. Den grønne revolusjonen i Asia var tungt finansiert av amerikanske myndigheter og private givere. Malaysia fikk betydelig bistand fra Japan til å bygge ut infrastrukturen som gjorde landet til en industrieksportør. Kina har mottatt rundt tre milliarder dollar årlig i bistand de siste 20 årene. Dette bidro til å bygge infrastrukturen til Kinas økonomiske take-off. Hvis du ser under overflaten på suksesshistorier verden over, finner du bistand.

– *Men i mange land i Afrika har det vært negativ utvikling, selv med bistand?*

– Afrika er den siste store regionen med ekstrem fattigdom. Det er feil å tro at bistand har mislykkes i Afrika. Kontinentet hadde den største jobben og de største utfordringene. Afrika gikk inn i uavhengigheten med den desidert dårligste infrastrukturen, den laveste andelen skrive- og lesekyttinge, den høyeste andelen land uten kystlinje, mer malaria enn noen annen del av verden, og det dårligste irrigerte landbruket.

– Størrelsen på bistanden har aldri vært stor nok. Afrika har aldri blitt sett på som en strategisk region

av et land som USA. USA har gitt mange ganger mer bistand til Midt-Østen. De finansierte den indiske grønne revolusjonen, ikke den afrikanske. De blandet seg i stedet inn i lokale konflikter under den kalde krigen, og bidro til ødeleggelse, men fokuserte aldri på storstilt bistand. Nå må vi hjelpe Afrika til å lykkes med det de andre regionene har klart.

Fra marked til stat? Jeffrey Sachs har lagt bak seg en lang internasjonal karriere som økonomisk rådgiver i ulike land, før han nå konsentrerer seg fullt og helt om Afrika. Det begynte med Bolivia der han bidro til å få kontroll over hyperinflasjonen. Virkelig kjent ble han da han var sentral i overgangen fra statskontrollert kommunistøkonomi til liberal markedsøkonomi i Polen og Russland, av mange kalt «sjokkterapi». Rådene den gangen var å liberalisere og privatisere, i tråd med den da svært populære Washington-konsensusen.

Noen mener Sachs har gått fra å være en nyliberalistisk økonom som foretrakk private løsninger til å bli en sosialdemokrat som fremmer offentlig styring, men Sachs selv ser kontinuitet i arbeidet. Han mener det hele tiden har dreid seg om å hjelpe land å nyte godt av globaliseringen – med økt tilgang til teknologi og høyere levestandard.

Ulik medisin. – Noen spør meg hvorfor jeg har endret meg så mye – det jeg anbefaler i Afrika er så annerledes fra det jeg anbefalte i Bolivia. Jeg vet kanskje mer enn jeg gjorde da, det er nok en del av svaret. Men problemet var også annerledes. Polen hadde ingen fungerende markeder. Valutaen var ikke konvertibel, og handel var regulert av en minister, ikke markedskrefter. På den annen side hadde landet gatebelysning, asfalterte veier, leseferdigheter, vann i springen, elektrisitet til alle, og dessuten ingen malaria. I en landsby i Malawi er det fullstendig lov å handle og valutaen er konvertibel. Men det er ingen asfalterte veier, det er ingen gatelys, ingen elektrisitet, og barna er syke av malaria hele tiden. Jeg kan ikke anbefale den samme medisinen i Malawi som i Polen. Omstendighetene er helt annerledes.

– *Så det er ingen makroøkonomiske grep du mener Afrika bør ta, med tanke på hvilke råd du ga Polen og Russland?*

– En av de merkelige tingene i min karriere, var da jeg kom til Malawi og hørte tingene som jeg hadde sagt i Polen, ble repetert av Verdensbanken og IMF: «Liberaliser, stabiliser, privatiser». Jeg spurte: «Hva er det dere snakker om her? Dette er jo totalt annerledes.» «Men Mr. Sachs, det er jo akkurat det du anbefalte», svarte de. «Ja, men jeg anbefalte det for Polen. Nå er vi Malawi.»

Det var en stor overraskelse for meg å høre mine egne ord i en sammenheng der de ikke gir noen mening. Det de burde sagt i Malawi, var jordbruk, gjødsel, myggnett, aidsmedisin, asfalterte veier og elektrisitet. Økonomisk reform var en svært dårlig medisin. Dette gir mening når den fysiske infrastrukturen er på plass, men institusjonene ikke er det. Men i Afrika har du ikke engang den fysiske infrastrukturen. Du må begynne å jobbe med det grunnleggende, før du begynner med fininstillingen.

Lite begeistring over bindinger. Sachs er generelt lite begeistret over bindinger i bistanden, i det minste de politiske og makroøkonomiske bindingene.

– Kravene om at mottagerne måtte føre en viss økonomisk politikk, den såkalte Washington-konsensusen, var svært dårlig uttenkt. Det var en radikal markedsfundamentalistisk strategi fremmet av president Reagan og statsminister Thatcher på 80-tallet. Den spilte ut sin ubrukelighet på en forferdelig måte for 20 år siden, men overlevde likevel frem til senere tid, påpeker Sachs, som av enkelte kritikere på venstresiden er kritisert nettopp for å fremme slik politikk.

– I andre tilfeller har bistanden vært koblet opp mot krigen mot kommunismen eller mot terror. USA har spilt en svært ødeleggende rolle. Bistand gikk til gangstere som Mobuto i Zaire under den kalde krigen. Det har bidratt til det motsatte av godt styresett, det har vært bistand til dårlig styresett. Boken «The legacy of ashes» er et forferdelig vitnesbyrd om hvor mange demokratisk valgte regjeringer USA og CIA har vellet.

Perfekte stater. – En tredje kobling høres bedre ut og er kanskje godt ment, men jeg er ærlig talt ikke så begeistret over den heller: bistand bare til perfekte demokratier som oppfyller våre vestlige standarder. Land i Europa har de siste årene vært for raske til å kutte bistand hvis valgprosesser ikke har gått akkurat slik man vil. Jeg tror ikke vi kan finjustere andre lands politikk og myndigheter på denne måten. Utvikling krever langsiktig og konsekvent støtte. Du kan ikke slå bistanden av og på, alt etter som du liker måten ting blir gjort på, og så forventet at du får resultater av det. Jeg tror heller ikke sanksjoner er veien å gå. De skaper sjelden politiske endringer. De får oss kanskje til å føle oss bedre her i Vesten, men i virkeligheten gjør de ikke annet enn å ødelegge den lokale økonomien og skape mer fattigdom.

Jeffrey Sachs er derimot tilhengere av en fjerde kobling.

– Hvis vi gir bistand til et visst formål, har vi enhver rett til å forvente at bistanden går til dette. Vi må kunne kontrollere pengestrømmen og måle resultatene. Derfor er

FAKTA

■ Økonomiprofessor Jeffrey Sachs har gjennom 20 år vært økonomisk rådgiver for en rekke land og organisasjoner.

■ Han var leder for FNs tusenårsmålprosjekt mellom 2002 og 2006.

■ Han er nå spesialrådgiver for FNs generalsekretær Ban Ki-Moon, en rolle han også hadde under Kofi Annans siste fire år. Sachs ledet blant annet arbeidet med å utarbeide planen for hvordan verden skulle nå tusenårsmålene.

■ Han er også direktør for Earth Institute ved University of Columbia i USA.

■ Hans tanker om utvikling har materialisert seg gjennom de såkalte tusenårslandsbyene, der man ved hjelp av bistand til helt spesifikke mål skal løfte landsbyene ut av fattigdom. Det innebærer blant annet nye teknikker i landbruket, vitamintilskudd, et bedret helsetilbud, bedret tilgang til vann og ved, skolemåltider, aidsmedisin, myggnett og tilgang til elektrisitet.

Bistanden har aldri vært stor nok. Afrika har aldri blitt sett på som en strategisk region.

Professor Jeffrey Sachs.

jeg også mindre begeistret for generell budsjettstøtte. Jeg vil heller gi støtte til spesifikke, nasjonale programmer – som å bygge flere klinikker, hjelpe bønder med å dyrke mer mat, asfaltere veier og utvide elektrisitetsnettet. Vi må finansiere prosjektene på en måte som kan identifisere kostnadene, og som kan vise hvor mye bistanden bidrar til resultatene.

Sachs favoritter. Sachs liker spesielt godt målrettet multilateral bistand, som Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria og den globale vaksinealliansen GAVI.

– Det er ingen tvil om at disse programmene er suksesser. Du kan

se pengene komme inn og resultatene komme ut. Det globale fondet har gitt aidsmedisin til mer enn en million mennesker som ellers ville dødd. Det har distribuert 30 millioner myggnett. Det har kureret, eller er i gang med å kurere, to millioner for tuberkulose, sier Sachs.

– Min anbefaling er å være praktisk, målrettet, gå for ting der vi har effektive verktøy som kan hjelpe de fattige. Hvis vi fokuserer på å gi bønder kunstgjødsel og frø med høy avkastning, vil produksjonen øke to til tre ganger og matsituasjonen kan komme under kontroll. Norge er nå en del av et fellesskap med Verdensbanken og EU-kommisjonen for å få til et kupongsystem for fattige småbønder. Hver bonde får en kupong

til billig gjødsel og såkorn. Med dette har Malawi allerede produsert mer mat nå enn noen gang i sin historie.

– Jeg mener debatten om bistand noen ganger blir for generell eller for ideologisk. Spørsmålet er ikke om de fattige trenger hjelp, men spørsmålet er om hjelpen er riktig rettet. Hva gjør vi, og hva blir resultatet? Norge får veldig høye karakterer på dette feltet. Så lenge landet fortsetter en praktisk utviklingspolitikk rettet mot reelle behov, som landbruk, helse, utdanning og infrastruktur, da bør dette landet være ekstremt stolt av hva de gjør, og jeg håper at de vil fortsette å være ledende på dette området. ■

ANNONSE

Klimakrisen truer alle

De fattige rammes hardest

De som har minst, er mest sårbare for miljøforandringer. Norad setter fokus på de fattigste i arbeidet for et bærekraftig miljø. På verdens fattigdomsdag den 17. oktober inviterer Norad til konferanse om miljø og fattigdom. Les mer på www.norad.no/miljo

Norad
Kunnskap i kampen mot fattigdom

Afghanske bistandsarbeidere tar de farligste oppdragene

Jobber der internasjonale bistandsarbeidere ikke våger dra

TARIN KOWT (b-a): Mens internasjonale bistandsarbeidere stadig sjeldnere forlater Kabul, risikerer lokale bistandsarbeidere livet ute i felten i Afghanistan.

■ I AFGHANISTAN:
ANDERS SØMME HAMMER
(TEKST OG FOTO)

Befolkningen her har ingenting. Det er stort behov for hjelp fra internasjonale organisasjoner, men de tør ikke å komme hit, sier Ahmad Sol Islamgni.

Ahmad slår ut med armene der han står på den knusktørre parkeringsplassen. Han blir engasjert når han snakker om den enorme fattigdommen i Uruzgan i Sør-Afghanistan. Men selv om Uruzgan er en av Afghanistans fattigste provinser, tar så godt som ingen bistandsorganisasjoner sjansen på å sende internasjonalt ansatte hit.

Taliban kontrollerer store deler av Uruzgan. De advarer alle utlendinger mot å komme til provinsen og angriper ofte soldatene fra NATOs internasjonale sikkerhetsstyrke (ISAF) som har hovedbase like utenfor byen Tarin Kowt sør i Uruzgan. FN omtaler store deler av provinsen som ekstremt fiendtlig.

Rekordmye opium. Ahmad arbeider i utviklingsorganisasjonen Afghan National Construction Coordination (ANCC). Da Bistandsaktuelt treffer ham, har han nettopp deltatt på et møte for lokale representanter for utviklingsorganisasjoner som skal forsøke å få bønder til å begynne å dyrke noe annet enn opium.

Det er svært tørt i Uruzgan, men innimellom ligger grønne lunger. Om våren er disse fulle av opiumsvalmuer. Afghanistan er nå ansvarlig for 93 prosent av verdens opiumsproduksjon. De to siste årene har opiumdyrkingen vært rekordstor i

Ahmad Sol Islamgni er fortvilet fordi han ikke får hjelp av internasjonale bistandskolleger i Uruzgan i Sør-Afghanistan. Provinsen er en av de fattigste og mest konfliktfylte i hele landet.

Uruzgan. Selv om bøndene sitter igjen med svært lite av fortjenesten fra den lukrative narkotikahandelen, er opium allikevel det de får klart best betalt for å dyrke.

Ahmad flyttet fra Pakistan til Uruzgan to måneder før Bistandsaktuelt treffer ham. Han sier han var litt redd for å komme hit, men det har gått bedre enn han fryktet. Han utdanner lærere. Utdanning må

være førsteprioritet i den luftfattede provinsen, mener Ahmad. Det anslås at 90 prosent av befolkningen i Uruzgan er analfabeter. Den afghanske hjelpearbeideren understreker at det også er et enormt behov for utviklingshjelp som kan forbedre helsevesenet og jordbruket.

Kidnappet og drept. Abdul Hai i Afghan Development Association

(ADA) er også overbevist om at internasjonale bistandsarbeidere kunne ha bidratt til mye i Uruzgan med sin ekspertise. Han mener imidlertid det er for farlig for dem å komme hit.

– Hvis utenlandske bistandsarbeidere slår seg ned her, kommer de først til å få en advarel fra Taliban om at de må forlate området. Hvis de ikke gjør dette, kommer de til å

bli kidnappet og så antakelig drept, sier Hai. Sikkerhetssituasjonen gjør at internasjonale organisasjoner bare kan jobbe gjennom afghanske representanter i Uruzgan, mener Hai. ADA mottar støtte fra blant annet Kirkens Nødhjelp. Nasarullah som også er ansatt i ADA, har jobbet i Uruzgan i 14 år. Han forteller at internasjonale bistandsarbeidere tidligere var til ste

Nasarullah (t.v.) og Abdul Hai i Afghan Development Association tror bistandsarbeidere vil bli jaget vekk eller drept hvis de kommer til Uruzgan.

de i området, men så ble de gradvis færre ettersom lokalbefolkningen ble mer fiendtlige. Taliban driver en aktiv kampanje mot utlendinger i Uruzgan. Islamistgruppen advarer folk mot å ha kontakt med ISAF, alle andre utlendinger og afghanske myndigheter. De som har problemer, får beskjed om at de skal komme til Taliban, så vil det til løse seg. Taliban har i perioder stoppet deler av ADAs arbeid. Talibanerne er spesielt negative til prosjekter som skal styrke de lokale myndighetene. Nasarullah er selv redd for å reise rundt i provinsen, men sier han ikke har noe valg.

– Hva skulle jeg gjort uten jobb? Jeg er nødt til å jobbe for en utviklingsorganisasjon eller myndighetene for å få penger til familien, sier Nasarullah.

Burde komme. Naqibullah i Southern Afghanistan Development Association er av en annen oppfatning enn sine kollegaer i ADA. Han mener det hadde vært mulig for utenlandske bistandsarbeidere å jobbe i Uruzgan.

– Jeg er skuffet over at ingen kommer og hjelper oss, sier Naqibullah som i likhet med mange afghanere bare bruker fornævnet.

Han innrømmer at det er farlig i deler av Uruzgan, spesielt i fjellene. Men han mener utlendingene kun-

ne ha bodd trygt i Tarin Kowt og andre byer.

– Hvis de hadde hatt vakter utenfor husene, kunne de arbeidet her. Jeg har jobbet i Uruzgan i et år og har ikke hatt noen problemer. Jeg vet ikke om de internasjonale bistandsarbeiderne ikke kommer hit fordi de er feige. Men de burde komme, for det er virkelig bruk for dem her. ■

Anders Somme Hammer er norsk frians-journalist bosatt i Afghanistan.

FARLIGST FOR LOKALT ANSATTE

I fjor høst omtalte Bistandsaktuelt britisk og amerikansk forskning som viser at det blir stadig farligere å jobbe som bistandsarbeider. Fra 1985 til 1996 ble det i snitt drept 12 bistandsarbeidere årlig, mens det fra 1997 til og med 2005 ble drept 48 per år.

I fjor ble det ifølge tall fra forskningsinstitusjonen New York University's Center on International Cooperation (CIC) drept 28 hjelpearbeidere i Afghanistan alene, nesten alle var lokale medarbeidere.

I en rapport fra CIC påpekes det at det har skjedd en betydelig forflytning av risiko. Mens de internasjonalt ansatte nå følger strengere sikkerhetsregler enn tidligere, er det de lokalt ansatte som arbeider i felt volden går ut over.

I forrige nummer av Bistandsaktuelt fortalte norske bistandsarbeidere i Kabul om hvordan den forverrede sikkerhetssituasjonen fører til at de får stadig mindre bevegelsesfrihet.

Britisk bistandsveteran advarer mot at bistand blir egenintere sser og sikkerhetspolitikk

– Selv om mye av dagens bistand ikke fungerer som forutsatt, så rokker ikke det ved bistandens nødvendighet, fastslår den britiske bistandsveteranen og forfatteren Roger Riddell.

■ THORE HEM

Den skriveføre økonomen og bistandsarbeideren var i mange år forsker ved Overseas Development Institute i England, senere leder av British Church Aids internasjonale virksomhet.

Nå er han er aktuell med sin tredje bok: «Does Foreign Aid Really Work?» som ble utgitt tidligere i år.

– Mest av alt er jeg opptatt av at bistanden ikke må bli et verktøy for kortsiktige politiske interesser hos givnerne, sier han.

Mens Norges utviklingsminister Erik Solheim til stadighet taler om bistand som et politisk virkemiddel,

ønsker Riddell å «avpolitisere» bistanden.

– I Storbritannia har vi en lovbestemmelse som krever at bistanden skal ha som eneste formål å være nettopp «uegennyttig» bistand. Likevel: I 1999 gikk mindre enn 2 prosent av all offisiell bistand (ODA) til Irak, Afghanistan og Pakistan. Nå går 25 prosent av bistanden til disse landene. I rene penger har Storbritannias bistand til disse landene økt 50 ganger på 6-7 år, sier Riddell.

Han mener at dette er ett av flere eksempler på at kortsiktige politiske interesser har en enorm innvirkning på fordelingen av bistanden, stikk i strid med hva som ofte hevdes – og stikk i strid med hva som har vært gjengs politisk retoriikk blant givnerlandene når internasjonal bistand diskuteres.

Tidlig erkjennelse. – Allerede i 1949 holdt president Truman en tale i FN der han viste forståelse for at bistanden burde være hevet over de kortsiktige politiske interessene, og pri-

mært foregå som et spleiselag i regi av FN og dets særorganisasjoner. Senere har flere internasjonale kommisjoner, bl.a. Pearson-kommisjonen og Brandt-kommisjonen pekt på mye av det samme, sier Riddell.

Han viser også til at dette fortsatt er gjengs politisk retoriikk, tross hva som faktisk foregår.

– Senest på et møte i IMF våren 2006, sa Gordon Brown (nåværende britisk statsminister, daværende britisk finansminister, red.anm.) at vi må få «en bistandsarkitektur som verner bistanden mot kortsiktige politiske interesser», sier Riddell som støtter Browns vurdering.

Bistandsveteranen Riddell, som fortsatt er rådgiver overfor ulike bilaterale bistandsgivere, er overbevist om at når bistand ikke alltid fungerer som håpet eller forutsatt, så skyldes det ofte feilvurderinger fra givnerens side. Og ofte er selve målsettingene, og dermed også forventningene, både definert og formidlet på feil måte, mener han.

Måleproblem. – Det er veldig vanskelig å påvise sammenhengen mellom bistand og fattigdomsreduksjon. «Bistand inn» betyr ikke alltid «fattigdom ut». I hvert fall ikke på kort sikt. Og problemene med å måle effekten er også store, sier Riddell.

Han viser til lederen for FNs statistiske kontor som for få år siden hevdet at bare 17 utviklingsland hadde relevante data som ville gjøre det mulig å måle utviklingen på tusenårsmlåene.

– Ofte trekker folk slutningen: Hvis et land har fått bistand, men likevel forblir fattig – ja, så må det være på grunn av bistanden. Et eksempel på dette er en fersk offentlig utredning om kanadisk bistand. Rapporten konkluderer med at siden Afrika er blitt fattigere samtidig som kanadisk bistand, bl.a. gjennom CIDA (Det statlige kanadiske bistandsorganet), har arbeidet på spreng, så er CIDA ubrukelig, og bør nedlegges!

– Men hva med den motsatte måten å diskutere på – nemlig der det gis bi-

stand og ting går bedre. Å hevde at forbedringene må skyldes bistanden, er det greit?

– Dette er det samme misbruk av data. Det blir intellektuelt uærlig. Det er så fristende for givnerne å henge seg på dette. I den siste boka mi har jeg et lite kapittel om apartheid-regimets sammenbrudd. Det er så utrolig mange frivillige organisasjoner som har hevdet at apartheid-regimet falt på grunn av akkurat deres arbeid.

– Hva da med de forventninger som bistandsbransjen selv skaper?

– For meg virker det som om alle bistandsorganisasjonene må bevise for sine «eiere» at det de gjør virker. I informasjonsarbeidet gir de derfor ofte uttrykk for at all bistand virker. Enten det gjelder Kirkens Nødhjelp, DFID (det britiske statlige bistandsorganet) eller Norad. Det er nesten utenkelig å forestille seg en bistandsorganisasjon som sa: «Mye av det vi driver med fungerer ikke.» I stedet ender de opp med å forsvare seg med argumenter de vet ikke er

sanne. Spørsmålet blir da: Vil bistanden bli ærligere overfor sitt publikum? Vil de forsøke å skape en dypere forståelse for alle utfordringene i bistanden? Med de risikoer det medfører – for eksempel for reduserede midler?

For mange kokker. En alvorlig svakhet ved dagens internasjonale bistand, er ifølge Riddell at det er for mange givere og giverorganisasjoner i de samme landene. Han viser til at dette er tidligere beskrevet og omtalt i diverse utredninger og analyser av bistanden.

– Mange politikere har lenge sett disse systemsvakhetene i bistanden, men uten at noe er blitt endret. Det ofte uttrykk for at all bistand virker. Enten det gjelder Kirkens Nødhjelp, DFID (det britiske statlige bistandsorganet) eller Norad. Det er nesten utenkelig å forestille seg en bistandsorganisasjon som sa: «Mye av det vi driver med fungerer ikke.» I stedet ender de opp med å forsvare seg med argumenter de vet ikke er

av kursen for bistands- og utviklingspolitikken.

– I britiske DFID registrerer jeg nå en positiv, økende oppmerksomhet om de rammevilkår bistanden opererer under. Det handler om den politiske konteksten i mottakerlandet. Og om hvorledes bistanden påvirker makt- og interessekamp i et samfunn. Og om kultur og etniske forhold. Alt dette er forhold som jeg tror vi i fremtiden må tillegge større vekt. Dette er et veldig vanskelig område – og amerikanernes stadige feilgrep i sin utenrikspolitikk synliggjør det, sier Riddell.

– Men til slutt, Riddell, hva mener du egentlig: Virker bistanden eller virker den ikke?

– I boka mener jeg å kunne føre belegg for at store deler av bistanden virker positivt. Jeg mener også det kan vises at bistanden over tid har blitt stadig mer effektiv. Riktig nok var den tidlige bistanden veldig lite effektiv – men tross alt, det går i riktig retning. ■

NOTISER

Verdens ti mest forurensede steder

The Blacksmith Institute, som har forurenning i utviklingsland som spesialfelt, kunnegjorde nylig en liste over verdens ti mest forurensede steder. Ifølge instituttet er anslagsvis 12 millioner mennesker utsatt for alvorlig forurenning på grunn av kjemikalier, metall- og gruveindustri.

I antall mennesker som rammes står Tsjernobyl i Ukraina for de høyeste tallene med anslagsvis 5,5 millioner mennesker. Deretter følger Linfen i Kina. Her er anslagsvis 3 millioner mennesker rammet.

Øvrige navn på lista er blant annet Sukina i India med potensielt 2,6 millioner mennesker, Dzerzhinsk i Russland med 300 000 mennesker og Kabwe i Zambia med 255.000. ■

FN holder krisemøte om afrikanske tusenårsmlå

FNs generalsekretær, Ban Ki-moon, har innkalt lederne for Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF), EU, African Union samt afrikanske og islamske banker til krisemøte om tusenårsmlåene i Afrika. Halvveis til 2015 ligger Afrika sør for Sahara an til ikke å nå ett eneste mlå. FN mener bistandsorganisasjonene må koordinere innsatsen bedre og at de rike landene må holde løftene fra 2005 om å doble bistanden til Afrika. Ifølge FN har nemlig bistanden fra de rike landene blitt redusert fra 2005 til 2006. Nå vil FNs generalsekretær ha endring. ■

SN Power trekker seg ut fra Uganda

Norfunds og Statkrafts investeringselskap, SN Power, trekker seg ut fra fire mindre vannkraftprosjekter i Uganda, skriver Development Today. Investeringselskapet har fått kraftig kritikk for mangelen på satsing i de aller fattigste landene.

Uganda-prosjektene skulle være SN Powers pilotprosjekt i Afrika. I årsrapporten for 2005 skrev SN Power at de hadde valgt Uganda som inngangsport til det afrikanske kontinentet, og anslo at kraftproduksjonen vil være i gang i 2007.

Nå viser det seg imidlertid at prosjektene, ifølge SN Power, ikke er økonomisk bærekraftige og at de ikke passer inn i SN Powers strategi.

– Småskala vannkraftprosjekter i det ugandiske markedet passer ikke inn i vår strategi, uttaler direktør for prosjektfinansiering i SN Power, Ole Gran, til Development Today. ■

Les også intervju med prof. Lennart Wohlgemuth på www.bistandsaktuelt.no

Roger Riddell, britisk forfatter og bistandsveteran.

India har planer om eget «Norad»

INDIA

Av Subhash Agrawal

INDIAS HISTORIE som mottaker av bistand fra industriland er velkjent. Det som ikke er like godt kjent, er Indias rolle som giver til andre land.

I løpet av det siste tiåret har den ene indiske regjeringen etter den andre vært opptatt av å redusere landets avhengighet av hjelp fra giveland, i en slik grad at bistand nå utgjør mindre enn 0,3 prosent av bruttonasjonalproduktet. I mellomtiden har India etterlatt seg spor i utlandet, ikke minst under tsunamikatastrofen i 2004.

Ironien er at giverlandet India ofte har mye lavere inntekt per innbygger enn mottakerlandene.

Den gang sendte India blant annet 30 skip, 41 fly, 16 helikoptre, flere medisinske hjelpekorps, et mobilt sykehus og over 16000 hjelpearbeidere i katastrofehjelp til operasjoner i Sri Lanka, Maldivene og Indonesia. Denne innsatsen er først i senere tid blitt skikkelig anerkjent av det internasjonale samfunnet.

INDIAS PROGRAM FOR utviklingshjelp begynte i 1950-årene med beskjeden assistanse til Nepal. Siden den gang har India gitt om lag 12 milliarder kroner i direkte bistand til ulike land. Dersom en legger til kreditter og fagekspertise, er summen omtrent det dobbelte.

I inneværende år vil trolig Indias bistand bli over seks milliarder kroner. Fortsetter utviklingen i samme retning, vil India sannsynligvis bli en netto eksportør av utviklingshjelp i løpet av de neste fem år.

Dette er en ganske dramatisk økning som bygger på forskjellige faktorer, som for eksempel Indias selvbevisste rolle som en kommende makt, landets konkurranse med Kina om politisk innflytelse og energiresurser, og den sterke veksten i landets private konsulent- og ingeniørsektorer.

INDIA HAR TO DEFINERTE satsningsområder for sin utviklingshjelp. I første omgang er det den umiddelbare nærhet, det vi si til nabolandene, spesielt Bhutan, Nepal og nå også Afghanistan. Disse landene tilhører en egen gruppe hvor India har klart definerte politiske mål. For øyeblikket omfatter indiske forpliktelser 1,5 milliarder kroner til Nepal, som gjør India til største bilaterale giver i fjellandet. Og siden Karzai ble president i Afghanistan for fem år siden, har India lovet nesten 4,3 milliarder kroner til løpende prosjekter.

Fiskere i Kerala med norske båter. Mer enn 50 år etter at Norge begynte med bistand til India kan nordmennene møte inderne som konkurrent på bistandsmarkedet, skriver Subhash Agrawal.

FOTO: SCANPIX/NORAD

KOMMENTAR

Det andre indiske satsningsområdet er Afrika. Det har India gamle kontakter fra postkoloniale bevegelser. Primrose Sharma, som leder et av hovedkontorene for Indias utenriksaker, sier det slik: «Ironien er at India ofte har mye lavere inntekt per innbygger enn mottakerlandene.»

GENERELT KAN EN SI at det er tre hovedtrekk ved indisk bistand. For det første har den til hensikt å trekke veksel på Indias egen erfaring fra fattigdomsbekjempelse og utvikling gjennom en aktiv tilførsel av menneskelig kapital.

For det andre har den til hensikt å øke landets geopolitiske innflytelse ved å involvere seg i den politiske, byråkratiske og militære elite i mottakerlandene. Den siste kategorien er viktig, siden India også er svært aktiv innen militærhjelp til land som regnes som vennlige eller strategisk viktige. Dette inkluderer også autoritære regimer som Usbe-

kistan, Maldivene og Burma.

For det tredje gagnar det nasjonale politiske interesser å yte hjelp, som når alt kommer til alt fungerer som eksportsubsidier for overflødig indiske varer.

Interessant nok ser det nemlig ikke ut til at India har fått med seg noen sentrale lærdommer fra sine dager som mottaker, da landet ofte klaget over at mye av bistanden var bundet til kjøp av varer fra givelandene. Indiske kredittlinjer til å kjøpe indiske varer innebærer noe av det samme, og i noen globale områder blir India, sammen med Kina, omtalt som en «overkreditor» fordi en mener at landet utnytter tomrommet som er oppstått etter frivillig gjeldsnedskrivning fra industriland.

En idé som er lansert i New Delhi for å møte disse negative oppfatningene er å involvere Indias robuste frivillighetssektor, en realistisk mulighet tatt i betraktning den lange erfaringen til indiske ikke-

statlige organisasjoner.

INDIAS OVERSØISKE bistandspolitikk står overfor en dramatisk endring, i takt med landets mål om å bli en innflytelsesrik global aktør – med andre ord, større budsjetter og bedre leveringsmekanismer. Som herr Shashank, tidligere leder for Indias utenriksbyråkrati, sier: «det er nå nok styrke og enighet om spørsmålet innen det politiske etablissementet.»

Regjeringen vurderer også å danne en samlendende organisasjon for utviklingshjelp som skal gå under navnet: The India International Development Cooperation Agency, med mønster av den nordiske modellen. Mer enn 50 år etter at Norge startet sin India-hjelp, må det være en smule ironisk at Norad snart kan møte en av sine egne mottakerland som konkurrent i markedet! ■

Subhash Agrawal er forfatter og politisk kommentator i India. Han skriver jevnlig for en rekke aviser og tidsskrifter blant annet The Times of India, The Economic Times, Far Eastern Economic Review, Asian Wall Street Journal.

Stoltenberg får Lula med på laget

Brasils president, Lula da Silva.

BARNEDØDELIGHET

Han mistet sin første kone og barn i barselseng. Nå blir Brasils president Lula med i statsminister Jens Stoltenbergs toppteam i kampen mot barne- og mødredødelighet.

■ SYNNOVE ASPELUND

- Jeg er veldig glad for at president Lula har sagt ja til å være med i nettverket av internasjonale ledere som skal jobbe for å få ned barne- og mødredødeligheten. Han kan spille en viktig rolle i arbeidet for å nå tusenårsårmål fire og fem, sa Stoltenberg etter møtet med Brasils president Lula da Silva i Oslo 14. september.

Blant topplederne i det nystarte-

de nettverket har Lula en unik prsonlig erfaring – han mistet selv sin første kone i barselseng. Dette skal ha skutt fart i hans sterke sosiale engasjement, og som president har han erklært at det å redusere barnedødeligheten i hjemlandet er et av hans viktigste politiske mål.

Bilateral avtale på vei. Lula har også satt i gang en rekke tiltak for å bekjempe fattigdommen i Brasil, og de to statslederne var skjønt enige om at de har felles mål og visjoner når det gjelder å få flere ut av fattigdomsfellen. Et tettere bilateralt samarbeid mellom Norge og Brasil – blant annet innen miljøbistand – er under utarbeiding, og det legges opp til et program på rundt 70 millioner kroner som skal brukes over tre år. Et såkalt trepartssamarbeid

mellom Norge, Brasil og de portugisisktalende landene Angola og Guinea Bissau i Afrika er også på trapene. Avtalen blir trolig undertegnet i oktober, da Brasils miljøvernminister Marina Silva kommer til Norge, eller i november i forbindelse med utviklingsminister Erik Solheims planlagte reise til Brasil.

Under Lulas lynvisitt i Oslo ble det imidlertid undertegnet to andre avtaler, innen næringslivssamarbeid – mellom NHO og dets brasilianske motpart CNI, og mellom Statoil og brasilianske Petrobras.

- Jeg håper vi kan doble handelen mellom våre land de neste tre og etv halvt årene, sa Lula.

Tar klima-ansvar. Og som forventet snakket presidenten varmt om etanol, uten å være spesielt lydhør over-

for innvendinger mot biodrivstoffets velsignelser. (Se debattartikkel side 2.)

- Vi har 32 års erfaring med etanol, det er en miljøvennlig, fornybar ressurs – som dessuten skaper jobber. Og ikke glem at hver gang vi planter noe, så får vi ned CO₂-utslippene globalt, sa Lula.

Brasil omtales ofte som en klimamaversting på grunn av avskogingen i Amazonas. Selv om avskogingen fortsatt er massiv, har den blitt kraftig redusert de siste to årene, og Lula mener Brasil i sterkere grad enn før er villig til å ta ansvar i de internasjonale klimaforhandlingene.

- Alle må ta sitt ansvar for klimaproblemet og for å få ned CO₂-utslippene. Og den som forurenser mest må ta mest ansvar, sa han. ■

Diplomatisk krise Norge – Etiopia

Forskere er sterkt uenige om norsk diplomati har opptrådt klokt på Afrikas Horn

Etiopia har fremført en kras kritikk av Norges opptreden på Afrikas Horn og kaster ut seks norske diplomater. Flere eksperter mener Etiopia har gode grunner. Andre mener at Norge har vært modige og nå får svi.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

AFRIKAS HORN

Etiopia, det store annerledes-landet i afrikansk sammenheng, er kjent som et land som ønsker å være herre i eget hus. Dette ble igjen tydeliggjort da etiopiske myndigheter den 15. august i år ga Norge én måned til å trekke ut seks diplomater. Den norske ambassaden i Addis Abeba består etter dette kun av tre diplomater. Hendelsen er uten historisk sidestykke i norsk utenrikspolitisk engasjement, men har noen likhetstrekk med Kenyas diplomatiske brudd med Norge i 1990.

Ifølge Etiopia-eksperter er det flere årsaker til Etiopias reaksjon, og kritikken rettes både mot Norge og Etiopia. Forholdet Norge har til Etiopia og Eritrea holdes frem som viktig for å forstå bakgrunnen. Like så Norges vedvarende kritikk av forhold knyttet til demokratiseringsprosesser og menneskerettighetsbrudd i Etiopia og Norges kritikk av at Etiopia gikk inn med militære styrker i Somalia i fjor. De fleste eksperter Bistandsaktuelt har vært i kontakt med er enige om at Etiopias reaksjon mot Norge er et utslag av såkalt slitasje over tid.

Dessuten spiller Etiopias tette forhold til USA en rolle, likeså det faktum at Etiopia ikke ønsker så sterk innblanding utenfra, verken i utenrikspolitiske eller innenrikspolitiske spørsmål.

- Jeg tror ikke Etiopia kunne gjort dette uten en viss kommunikasjon med USA, mener Kjetil Tronvoll ved Senter for Menneskerettigheter.

«**Truer Etiopias sikkerhet.**» Norge har engasjert seg i flere fredsprosesser på Afrikas Horn: i Eritrea-Etiopia-konflikten har Norge både lagt til rette for møter med partene og gitt mindre bidrag til FNs fredsbevarende styrke (UNMEE). I forbindelse med situasjonen i Somalia, der Etiopia sendte inn soldater, har Norge sittet som leder i den internasjonale kontaktgruppen (ICG) for Somalia. Samtidig har Norge deltatt i tre forskjellige prosesser i nabolandet Sudan.

I pressemeldingen fra Utenriksdepartementet i Addis Abeba uttrykker Etiopia seg svært kritisk om måten Norge har oppført seg overfor Etiopia og i regionen. Etiopia begrunner reaksjonen med at Norge truer sikkerhetssituasjonen på Afrikas Horn, og sier også at man har forsøkt å ta opp problemet over tid uten at Norge har tatt anmodningene til følge. Til Aftenposten sier Etiopias utenriksminister, Seyoum Mesfin, at Norge støtter terrorgrupper i Eritrea, Somalia og Sudan, og at «Norge vil bygge fredsskaper-imaget sitt, men det kan de ikke gjøre på bekostning av freden på Afrikas Horn».

Gammelt vennskap. - Norge har et gammelt vennskap med det sittende etiopiske regimet, forklarer forsker og sosialantropolog Johan

Norges kritikk av Etiopias militære intervensjon i nabolandet Somalia er trolig en av årsakene til Etiopias utkastning av norske diplomater, mener forskere. Det var i april i år at etiopiske styrker inntok Mogadishu for å slå ned et islamistisk opprør mot regjeringen i landet.

FOTO: SCANPIX/AFP

Helland ved Christian Michelsens Institutt (CMI).

- Norge brukte store ressurser på å støtte forløperne til regimet både i Etiopia og Eritrea gjennom humanitær innsats dengang disse fremdeles var geriljabevegelser på 80-tallet. Dette ble selvsagt husket, med takknemlighet, særlig i de første årene. Men vi skal huske at denne innsatsen også kan tolkes i et annet lys, nemlig at Norge har evne og vilje til å bruke store ressurser i regionen til å støtte formål som går på tvers av det sittende regimet. Det var heller ikke vanntette skiller mellom Norges humanitære bistand den gangen og den politisk/militære virksomheten som frigjøringsbevegelsene sto for; kan det være bakgrunn for utenriksminister Seyoum Mesfins noe rabiate påstander om at Norge væpner motstandsgrupper? spør Helland.

Norge ikke tatt etiopiske signaler. Norge stiller seg uforstående til Etiopias utspill. Men Norge har gjennom sitt engasjement i regionen i lang tid vært kritiske overfor Etiopia, forklarer flere eksperter. Dette har ført til den såkalte «slitasjen». Et eksempel er at Norge var tidlig ute

med kritikk da Etiopia gikk inn i Somalia i fjor, selv om dette ikke var i strid med folkerettslige prinsipper og var sanksjonert av AU og FN.

- Jeg tror Norge overså at Etiopia

gjorde dette av en reell bekymring for situasjonen i regionen og at Etiopia har en regional politisk rolle å

forts. neste side

Kjetil Tronvoll, Senter for Menneskerettigheter/ Etiopia-ekspert.

spille for stabilitet på Afrikas Horn, sier Johan Helland.

Fra forskermiljøet kommer kritikk mot norske diplomater som dreier seg om at man ikke har forstått hvilken kontekst man jobber i og hvor sensitive spørsmål man jobber med.

– Hvis man skal ta Etiopias utspill og Norges reaksjon på alvor, er det helt åpenbart at det må ha blitt gjort noen feil, sier Tronvoll.

– Virkelighetsforståelsen og forståelsen av relasjonen mellom de to landene er så forskjellig, og da har man ikke gjort jobben sin som profesjonell diplomat med å forstå den relasjonen man har til en annen stat. Etiopia har kommet med gjentatte utspill som har advart Norge. Å si at dette kom helt overraskende på Norge er nærmest å innrømme at man ikke har forstått etiopiske signaler og dermed heller ikke den etiopiske konteksten. I fjor var det nært et brudd mellom Norge og Etiopia som følge av måten Norge forholdt seg til 2005-valget og norsk støtte til opposisjonspolitikere i landet, forklarer Tronvoll.

Kommunikasjonssvikt. Øyvind Aadland, leder for Strømmestiftelsen, Etiopia-kjenner og spesialist på kultur og kommunikasjon, er enig med Tronvoll.

– Kommunikasjonsmessig tror jeg at Norge ikke har vært sensitive nok og ikke lest Etiopias tilbakemeldinger. Man kan si at Norge ikke har vært klar over status i kommunikasjonssrommet.

Perspektivet kan se annerledes ut fra etiopisk ståsted, og Norge burde kanskje ha lyttet mer enn de har gjort, mener Aadland.

– Norge har reagert sterkt overfor Etiopia ved flere anledninger, for eksempel etter valget i 2005 og etter at Etiopia gikk inn i Somalia, sier Aadland.

Han viser også til at det har vært en krass mediekritikk i Norge av Etiopia, for eksempel under tildelingen av Yara-prisen til statsminister Meles Zenawi.

– Disse forholdene, og Norges forhold til Eritrea, har påvirket kommunikasjonssrommet. Vi vet også at etiopierne er et meget selvbevisst folk. Norges måte å oppføre seg på kan virke ovenfra og nedad, fordi vi tar en proaktiv rolle uten nødvendigvis å være bedt om å gå inn i en meglerrolle. Meglerrollen innebærer at man snakker med mange organisasjoner og grupper. Dette kan virke provoserende.

Snever bistandsportefølje. Med en snever bistandsportefølje og relativt lite bistandsvolum, har Norge, ifølge Johan Helland, ikke hatt balanse i forholdet mellom kritikk og bidrag til kampen mot fattigdom.

– Etiopia er et vanskelig land å arbeide i. Det henger sammen med etiopiske holdninger og norske holdninger; Norge er ikke vant til den graden av selvhøvdelse og krav om å være herre i eget hus som man møter i Etiopia. Man må huske at man kulturelt sett knapt er i Afrika, men mer et sted i Midtøsten.

Han mener videre at Norge ikke har vært interessert i det Etiopia mener er viktig å jobbe med, nemlig helse, utdanning, landbruk og energi, blant annet.

– Norge gir en stor andel av støtten til tiltak innen fred og styresett.

Norsk diplomater, misjonærer og bistandsarbeidere har lange tradisjoner i Etiopia. Derfor føles Etiopias diplomat-utkastelse ekstra dramatisk. Her er det FNs spesialutsending **Kjell Magne Bondevik** som ankommer byen Bentale sammen med lokale gjetere 29. april i fjor.

En etiopisk flyktning viser fram skuddsår utenfor kontoret til FNs høykommisær i somalisk Puntland etter å ha overlevd et angrep fra somaliske geværmenn støttet av etiopiske myndigheter.

Øyvind Aadland, Etiopia-ekspert.

Kommunikasjonsmessig tror jeg at Norge ikke har vært sensitive nok.

De norske standpunktene er ikke kontroversielle, men andre land har større balanse i forholdet mellom kritikk og bidrag.

Relasjonsslitasje. – Norge har heller ikke blitt oppfattet som helt nøytrale i Etiopia-Eritrea-konflikten, sier Helland.

Norge har historisk en nær relasjon til både Etiopia og Eritrea, men har glemt å fornye vennsapsrelasjonen til Etiopia, mener Tronvoll.

– I Eritrea har Norge fortsatt å gi men ikke fremført den samme konsekvente kritikken som i Etiopia, og dette ser Etiopia. I Etiopia har Norge vært konsistente i sin kritikk av og sannsynligvis trodd at det var mulig innenfor rammen av det gamle vennskapet. Men gjensidigheten er ikke blitt opprettholdt, for eksempel har ikke Norge gitt noe særlig i bistand. Jeg tror at Etiopia sier noe sånt som «Vi får bare kritikk og Norge gir oss ikke en krone, så hva får vi ut av å pleie vennsapsrelasjonen?»

Diplomatisk fallitt. Flere observatører spør seg om det kan være slik at Etiopia ikke ønsker å følge opp fredsavtalen med Eritrea, og at Norge er blitt for brysomme.

– Dette gir et klart signal til det

internasjonale diplomatiske miljøet i Etiopia om at de skal «back off».

Tronvoll mener at følgene for norsk utenrikspolitisk engasjement er alvorlige.

– Norge har ødelagt for seg på hele Afrikas Horn fordi det å spille fallitt i Etiopia vil påvirke norske relasjoner i hele regionen. Det vil også påvirke den internasjonale forståelsen av Norge og norsk fredsdiplomati, selv om jo dette er mer perifert i verden, tross alt. Det verste er at det sannsynligvis vil føre til at det diplomatiske miljøet i Addis vil bli svært forsiktige, sier han.

Etiopias myndigheter ønsker ikke å uttale seg til Bistandsaktuelt, men henviser inntil videre til pressemeldingen som er offentliggjort. Man uttaler også at man ventet på videre dialog med norske myndigheter under FNs generalforsamling i New York i oktober. ■

Tøff språkbruk i Etiopias pressemelding

«Utenriksdepartementet har anmodet Norges regering om å redusere antallet diplomater i Addis Abeba til tre personer, – ambassadøren og ikke mer enn to øvrige medlemmer av den diplomatiske staben. Denne avgjørelsen er tatt fordi Norges regering har forsøkt å skape et bilde av seg selv som fredsskaper på bekostning av stabiliteten og sikkerheten på Afrikas Horn. Norges regering har arbeidet målrettet for å oppnå innflytelse ved hjelp av krefter som skaper ustabilitet i regionen. Dette har i sin tur forverret stabilitetsproblemene og truet med å undergrave de nasjonale sikkerhetsinteressene til land i regionen, deriblant Etiopia.

Vi har gjentatte ganger forsøkt å ta opp denne saken med den norske regjeringen på ulike nivåer for å forsøke å sikre at relasjonene mellom våre to land er basert på likeverd og gjensidig respekt. Vi har forsøkt å fremme overfor Norges regering

at å bruke ødeleggende krefter for å bygge opp Norges egen profil ikke hjelper på situasjonen. Vi har gjentatte ganger satt søkelyset på de destabiliserende konsekvensene av landets handlinger i vår subregion. Vi har ved flere anledninger gjort Norges regering oppmerksom på at landets bestrebelser på å oppnå innflytelse med disse metodene undergraver Etiopias og våre nabolands nasjonale sikkerhetsinteresser.

Norges regering har ved flere anledninger forsøkt å rettferdiggjøre sine handlinger ved å hevde at man ikke har vært klar over de komplekse situasjonene som et slikt engasjement og en slik oppreden kunne avstedkomme. Det er likevel blitt gjort klart at man ikke kunne forvente noen endring i politikken (den norske, red.anm.) til tross for alle våre innsigelser. Etiopia følte da at man, som et første steg, ikke hadde noe annet valg enn å anmode Norges regering om å redusere an-

tallet diplomater i Addis Abeba.

Etiopia ber Norges regering innstendig om å avstå fra hemmelige undergrunnsaktiviteter som er i strid med internasjonale lover som regulerer forholdet mellom stater. Vi henstiller til Norges regering om å opptre som en troverdig og ansvarlig statlig aktør i regionen.

Etiopias regering ønsker ikke å trappe opp denne saken. Dette er grunnen til at vår avgjørelse ikke er blitt offentliggjort tidligere. Våre interesser er og har vært å samtale med Norges regering i en seriøs og åpen dialog om tema av gjensidig interesse, inkludert konsekvensene av landets handlinger i subregionen. Vi forventer et tilsvarende ansvarlig svar fra Norges regering. ■

(Pressemelding sendt fra Utenriksdepartementet i Den forente demokratiske republikken Etiopia, Addis Abeba, 28. august 2007.) (Uthevingene i teksten er gjort av redaksjonen.)

Berhanu Nega, som ble valgt til borgermester i Addis Abeba i 2005 er avbildet 20. juli i år mens han feirer at han er sluppet fri fra fengselet sammen med 37 andre opposisjonelle. Amnestiet kom etter sterkt amerikansk press mot myndighetene.

ETIOPIA

■ Etiopia styres av Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF), en politisk koalisjon som kom til makten etter at kommunistregimet ble styrtet i 1991.

■ Siden da har EPRDF beholdt makten ved demokratiske valg, men kritiseres ofte for å undertrykke opposisjonen, og valget i 2005 var omdiskutert.

■ Etiopiske myndigheter kritiseres ofte for brudd på menneskerettigheter, men har også fått til en positiv økonomisk utvikling.

■ Statsministeren Meles Zenawi er øverste politiske leder sitter i sin tredje periode.

■ Landet er delt inn i etniske regioner og også de fleste politiske partier er etnisk fundert.

■ Landet har omkring 75 millioner innbyggere

– Etiopias reaksjon viser at Norge har gjort noe riktig

Det at Norge klarer å fremprovosere en sånn reaksjon, viser at Norge har gjort noe rett.

Fantu Cheru, forskningsleder ved Nordiska Afrikainstituttet.

■ **MARTA CAMILLA WRIGHT**

Nybakt forskningsleder ved Nordiska Afrikainstituttet i Uppsala, etiopieren Fantu Cheru (bildet), mener at hovedårsakene til Etiopias reaksjon er at Norge tar opp saker som Etiopia helst vil ha stillhet om.

– I stedet for å gå rundt grøten har Norge utfordret etiopiske myndigheter. Det at Norge klarer å fremprovosere en sånn reaksjon, viser at Norge har gjort noe rett, sier den etiopiske professoren.

– Norge gir legitimitet til opposisjonsgupper ved å snakke med dem. I grensekonflikten har ikke Etiopia fulgt opp slik de skulle, og jeg tror nå de bruker alle slags un-

skyldninger for ikke å følge opp. Da liker man ikke at Norge tar opp temaet.

Fantu Cheru mener at det ikke finnes politisk rom for å ta opp slike spørsmål i Etiopia.

– Jeg tror kanskje at Etiopia ønsker å presse Norge til å gå stillere i dørene, kanskje også ved hjelp av andre givere. Men jeg ser Norge som en nøytral og troverdig aktør på Afrikas Horn. Etiopia har nå litt for mye selvtilit på grunn av den nye, tette relasjonen til USA. Men hvor lenge vil USA støtte vare? Det er valg i USA om ett år, og da vet man ikke hva som skjer.

– *Kritikere av Norge mener at norske diplomater ikke forstår forholdene de jobber under, hva har du å si til det?*

– Jeg kan ikke helt tro på at det er grunnen til at Etiopia reagerer som de gjør. Det kan fort bli en unnskyld-

ning man bruker til ikke å kritisere og holde myndigheter ansvarlige.

Siegfried Pausewang ved CMI er enig med Cheru.

– Det er egentlig et godt tegn at Norge får en slik reaksjon. Det viser at kritikken har gjort inntrykk. Skal man påvirke, må man også ta sjanser. Og Norge kan tillate seg dette. Selv om det naturligvis skaper problemer på kort sikt, gir det også signaler til andre om at Norges engasjement blir tatt alvorlig, mener Pausewang.

– Jeg tror dette handler om irritasjon som har bygget seg opp over tid fordi Norge åpent har sagt sin mening. Det er alvorlige ting som skjer i Etiopia, og skal man holde munn for den gode freds skyld? spør Pausewang retorisk. ■

Norge beklager ingenting

– Vi har vært åpne hele veien, forsikrer Raymond Johansen

Statssekretær Raymond Johansen stiller seg helt uforstående til Etiopias utspill og har full tillit til sine folk. – Vi har ikke gjort noe som vi mener er verdt å beklage, sier han.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Johansen forklarer at Etiopia har holdt frem for norske myndigheter at Norge gjennom sitt freds- og forsoningsarbeid på Afrikas Horn har undergravet Etiopias sikkerhetsinteresser, særlig gjennom forholdet til Eritrea og engasjementet i Sudan.

Irritasjon. – Den utløsende årsaken var en irritasjon fordi vi hadde holdt av et rom på vegne av grensekommisjonen for at de skulle ha et møte der. Dette så Etiopia som en internasjonalisering av konflikten, og som en uttidig innblanding.

– Har Norges reaksjon på at Etiopia gikk inn i Somalia vært nevnt?

– Det har ikke vært nevnt i første omgang, men kommet inn som et element senere.

– *Hvordan ser dere på hendelsen?*
– Vi finner Etiopias beskyldning er helt urimelige og var meget overrasket da utspillet kom. Vi har gitt grundig tilbakemelding til etiopiske myndigheter, og vi har vært tydelige på at vi har holdt tett kontakt med dem i alt vi har gjort. Den kontakten vi har hatt med Eritrea burde ikke være noen overraskelse for Etiopia.

Ingen selvkritikk. – Norge tar ikke selvkritikk?

– Nei. Vi har sagt til Etiopia at vi beklager at vi holdt av møterommet i FN-bygget. Hadde vi visst at dette var så viktig for dem, hadde vi naturligvis ikke gjort det. Men man ber ikke seks diplomater om å reise på bakgrunn av uenigheter omkring leie av et rom. Når det gjelder de andre sakene, har vi vært veldig klare på at vi mener at vi ikke har noenting å beklage. Vi har vært åpne hele veien, både når det gjelder konflikten mellom Etiopia og Eritrea, i det vi har gjort der ved å støtte opp om grensekommisjonens

Statssekretær Raymond Johansen i UD aviserer at Norge har noe å beklage overfor Etiopia i sitt diplomati på Afrikas Horn.

innstilling, det vi har gjort i Sudan og likeså i Somalia.

– Etiopia begrunner utspillet med at Norge er en sikkerhetstrussel?

– Vi har sterkt avvist at vi er det. Vår aktivitet har til hensikt å bidra til fred og stabilitet, og vi har ikke noen interesser som går i noen annen retning. Derfor har vi vært helt åpne overfor etiopiske myndigheter om alt vi har foretatt oss.

«Ikke tett kontakt». – Etiopia mener at Norge har kontakt med det Etiopia kaller terrorgrupper?

– Det vil alltid være diskusjon om hva en terrorgruppe er. Noen kaller de som jobber mot en selv for terrorgrupper. Det er riktig at vi har hatt kontakt med for eksempel OLF, men jeg vet ikke om det er slike kontakter man sikter til. Personlig har jeg ingen tett kontakt med dem. Jeg har mest kontakt med statlige aktører, og i Eritrea har jeg kontakt på statsnivå, hvilket er åpent for Etiopia.

– *Hva med Norges kontakt med Islamic Courts Union (ICU)?*

– I forbindelse med at jeg sitter og leder kontaktgruppen for Somalia

sammen med amerikanerne, hadde vi i likhet med andre aktører kontakt med ICU. Kontaktgruppens hovedformål for Etiopia gikk inn, var å støtte en forsoningsprosess mellom overgangsregjeringen (TFG) og ICU. Jeg har også truffet representanter for ICU når jeg var i Asmara, men vi har ikke noen nær kontakt med dem. Som gruppe er ICU løst sammensatt, men det er viktige personer som tilhørte denne gruppen som nå også ønsker å bli trukket inn i forsoningsprosessen som foregår i Somalia.

– *Har man gjort dette i dialog med Etiopia? Dette har jo med den regionale situasjonen å gjøre, som Etiopia kritiserer Norge for å ha påvirket negativt?*

– Nei vi har ikke hatt dialog med Etiopia om dette. Dette er jo i Somalia, og overgangsregjeringen i Somalia har visst om dette.

Overraskelse. – *Det har også vært antydning at USA har med dette å gjøre, for eksempel at Etiopia ikke kunne gjøre dette uten at USA var orientert?*

– Min motpart i Washington uttrykte stor overraskelse over det Etiopia hadde gjort. Nå var USA opptatt

av hva de kunne gjøre, og hun har allerede tatt det opp med Etiopia.

– *Noen vil si at norske diplomater ikke forstår konteksten man jobber i, og at dette er noe av grunnen til Etiopias reaksjon?*

– Ja, jeg hørte at noen sa det! Vi kan helt sikkert alltid bli bedre til å skjønne den lokale konteksten, men jeg tror ikke det er dette det dreier seg om her, og Etiopia har heller ikke sagt det på den måten. Jeg tror nok at det er hva vi har ment og gjort, mer enn måten vi har gjort det på, som har forårsaket dette.

– *Har Norge vært krassere enn andre land?*

– Ja, det har vi. Særlig når det gjelder støtte til grensekommisjonens kjennelse fra april 2002. Begge land forpliktet seg til at beslutningen til denne kommisjonen skulle være gjeldende, og så har allikevel ikke Etiopia akseptert grensekommisjonens kjennelse fullt ut. Det har vi påpekt tydelig overfor Etiopia.

Fortsatt aktive. – *Vil du si deg enig i at dette er et tilbakeslag for norsk diplomati i regionen?*

– Det er klart at dette er en situasjon vi skulle ønske ikke hadde oppstått. Derfor håper vi at saken vil legges seg og at vi på sikt kan gjenetablere sterkere forbindelse med Etiopia. Vi beklager at dette har oppstått, men vi vil fortsette å være aktive i Sudan og med fredsavtalen sør og nord, og også i Somalia.

– *Hva skjer nå?*

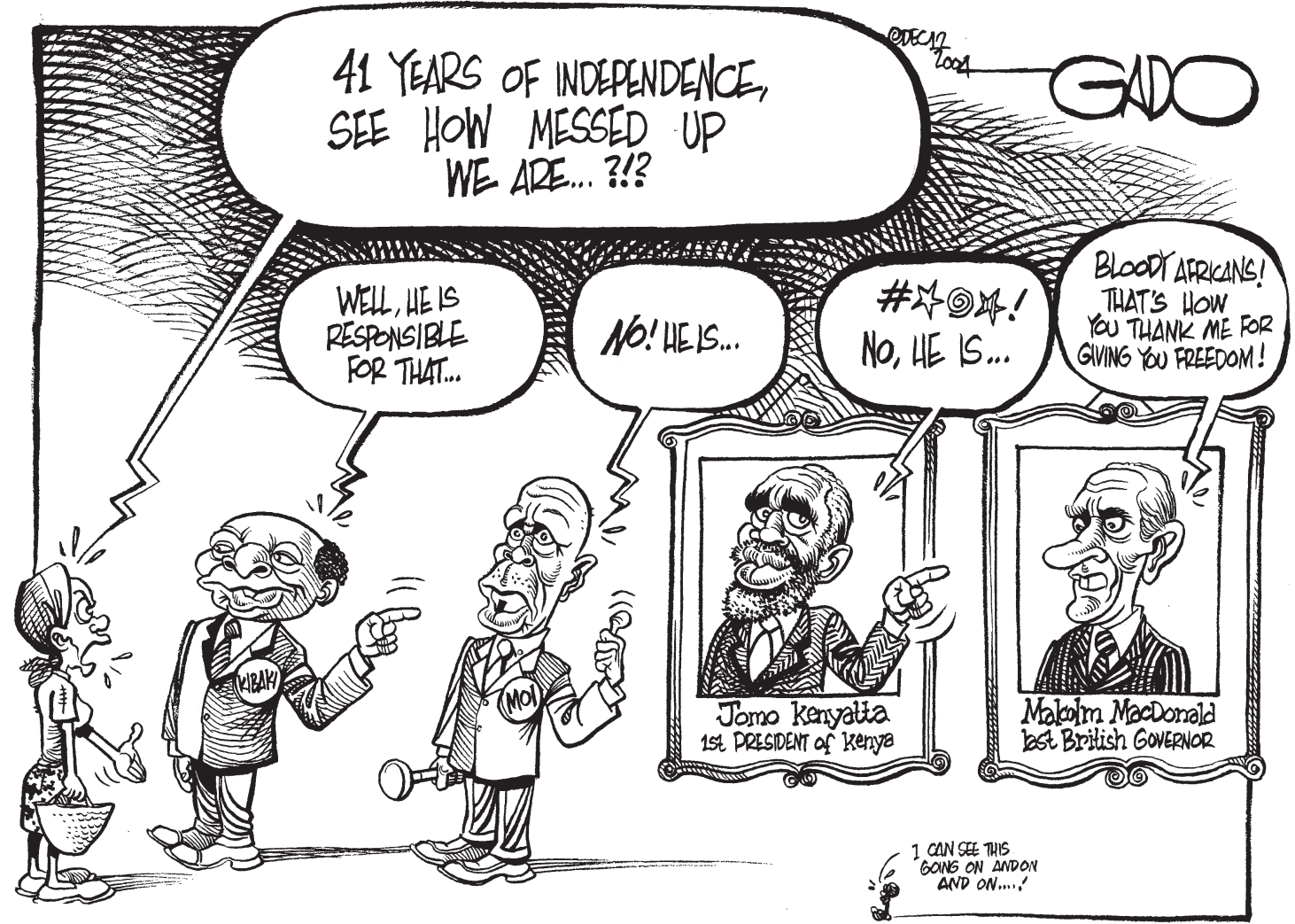
– Alt tyder på at utenriksministrene møtes i New York under FN's generalforsamling i oktober. Så får vi se hvor lang tid det tar å gjenetablere et arbeidsforhold. Skal man spille en rolle på noen måte, må man ha tillit hos partene, og det er klart at det som nå har skjedd, viser at vi mangler Etiopias tillit. Men måten å gjøre det på er ikke at den ene parten skal si «Ja, vi har tatt feil». Det er ikke en relasjon mellom to stater. Nå ønsker vi dialog med Etiopia. Etiopia er et stort og viktig land, og regjeringen der har gjort mye positivt. Den økonomiske fremgangen har vært betydelig, og innenfor utdanning og helse har det skjedd mye positivt. Det er viktig for oss å påpeke. Vi er slett ikke ensidig kritiske til Etiopia. ■

NORSK BISTAND TIL ETIOPIA

■ Den planlagte bistanden til Etiopia for 2007 er cirka 174 mill. kroner. Om lag 100 mill. kroner forvaltes av ambassaden, mens 55,3 mill. går via Norad til norske frivillige organisasjoner.

■ Den humanitære bistanden fra det norske utenriksdepartementet er på cirka 14,3 mill. kroner (kan bli totalt ca 30 mill. kroner i 2007). UD yter også 3 millioner kroner i støtte til freds- og forsoningsarbeid.

■ Norge støtter tiltak på disse områdene: menneskerettigheter, demokrati og godt styresett, regional integrasjon og stabilitet, kvinner og likestilling (herunder innsats mot kjønnslemlestelse) og naturressursforvaltning og matvaresikkerhet.

Den zambiske opposisjonslederen Hakainde Hichilema mener Afrika trenger en ny generasjon ledere.

– Zambia mangler styring

Opposisjonsleder mener Afrika trenger en ny generasjon ledere

Den zambiske opposisjonslederen Hakainde Hichilema kan bli Zambias neste president. Han lover velgerne ny kurs. – Mine politiske forbilder er ledere som styrer slik at folket deres får det bedre, framfor å berike seg selv.

■ LIV RÖHNEBÆK BJERGENSE

Hakainde Hichilema overtok som leder for Zambias United Party for National Development (UPND) for ett år siden. Forretningssmannen, med utdannelse fra Zambia og Storbritannia, mener det er uunndvendig at to tredeler av hans landsmenn lever for under én dollar om dagen.

– Jeg er flau. Zambia er et så rikt og fruktbart land. Det er et paradoks at vi har et rikt land fra naturens side og samtidig en befolkning som lever i dyp fattigdom. Løsning er politisk styring, sier Hichilema.

Trenger paradigmeskifte Den zambiske politikeren mener det trengs et paradigmeskifte i afrikanske politikk. Og han håper at det neste presidentvalget i 2011 vil bringe en ny generasjon med ledere inn i zambisk politikk.

– De to foregående generasjonene med politiske ledere var riktige for sin tid. Den første generasjonen ga oss frihet og selvstendighet fra koloniherrerne, den andre generasjonen flerpartistyre, sier Hichilema.

Men samtidig som han anerkjenner det tidligere politiske ledere har oppnådd, er han opptatt av at dagens politikere må lære av deres feil.

– Nå trengs det ledere som kan

skepe økonomisk og sosial utvikling – ledere som kan tjene folket ved å skape arbeidsplasser, sørge for rent drikkevann, bolig, helse og utdanning. Vi må ha ledere som tåler å bli motsagt uten å bli diktatoriske, og vi må få slutt på korrupsjon – også når det skjer blant våre partifellere, mener opposisjonslederen, som i fjorårets valg oppnådde 26 prosent av stemmene. Da hadde han overtatt ledervervet halvannen måned før valget fordi partiets tidligere leder døde brått.

Ta ansvar! Den frittalende politikeren mener at afrikanske ledere i alt for stor grad gir fortiden skylden for mangelen på utvikling.

– Kolonitiden og dens konsekvenser må ikke bli et skalkeskjul for ikke selv å ta tak i utfordringene. Vi afrikanere må selv ta ansvaret for å utvikle landet vårt. Da må vi ha en politisk ledelse basert på kunnskap og respekt for godt styresett, sier Hichilema.

Han mener at hans generasjons ledere er bedre skolert enn forgjengerne. Hichilema forteller selv om hvordan han kommer fra en landsby sør i Zambia, har utdannet seg i Zambia og Storbritannia og nå er en vellykket forretningsmann med blant annet 22 styreverv nasjonalt og internasjonalt.

– Med utdanning er alt mulig, sier han.

Lov og orden. Får han makten, lover Hichilema å skape flere arbeidsplasser – et løfte han ikke har vært den første til å love fattige zambiere i kampen om presidentembetet.

– Jeg vil ta tak i gruvedindustrien og sørge for at den lukrative driften i større grad kommer Zambia til gode ved at dagens latterlig lave

■ **Selv om Zambia er et rikt land fra naturens side, har vi en befolkning som lever i dyp fattigdom. Løsningen på problemet er politisk styring.**

Hakainde Hichilema, zambisk opposisjonsleder.

skatter på gruvinntektene økes. Her har zambiske myndigheter feilet og ikke vist lederskap. Dagens gruver er dessuten på internasjonale hender. Jeg vil gi zambiere mulighet til å drive og arbeide i minene, sier Hichilema.

Han forteller at han videre vil ha på plass en ny konstitusjon, hvor dagens rettsvesen må styrkes og gjøres mer uavhengig.

– De tidligere lederne har feilet, blant annet på grunn av et dårlig lovverk og en dårlig konstitusjon. I Zambia har vi ingen lov som sier at alle skal få dekket grunnleggende rettigheter som utdanning, helse og tak over hodet. En slik rett må være lovpålagt. Tusenårsmålene, som baseres på grunnleggende rettigheter, må inn i konstitusjonen. Da plikter politiske ledere å utjevne forskjeller og å dekke grunnleggende behov som offentlig helse og utdanning, sier Hichilema engasjert.

Høye idealer. Ledere som viser politisk mot, som utgjør en forskjell for folket de er valgt til å styre, som ikke er grådige eller despotiske, som investerer i helse og utdanning og skaper økonomisk utvikling og framgang for landet – det er ledere som Hichilema ser opp til.

– Ledere som klarer dette, det er mine politiske idealer, sier han – og tar i bruk så å si samtlige av bistandsgivernes honnørord.

– *Hvis du blir president, vil du velge regjeringsskollegaer ut fra kompetanse og ikke fordi de er venner som følger at de «fortjener» en høy stilling?*

– Får jeg makten vil jeg velge regjeringsskollegaer basert på kunnskap og erfaring, og ikke bli en del av nepotistisk kultur. Men samtidig er det heller ingen ulempe å være venner. ■

NOTISER

EITI på plass i Oslo

Det internasjonale sekretariatet til EITI (Extractive Industries Transparency Initiative) er nå flyttet fra London til Norads lokaler i Oslo. Den formelle åpningen finner sted 26. september, og dagen etter vil styret i EITI være i Oslo for å holde sitt tredje styremøte. Den 28. september arrangerer EITI, i samarbeid med UNCTAD (FNs handelsorganisasjon), et frokostmøte knyttet til World Investment Report 2007. EITI jobber for økt åpenhet om pengestrømmene i olje og gruvedindustrien, og støttes av både myndigheter, oljeselskaper, investorer, multilaterale og ikke-statlige organisasjoner. ■

Opposisjonsseier i Sierra Leone

Opposisjonsleder Ernest Bai Koroma fra All People's Congress blir ifølge landets valgkommisjon ny president i Sierra Leone etter å ha fått 55 prosent av stemmene. Regjeringspartiets kandidat, visepresident Solomon Berewa fra Sierra Leone People's Party, fikk 45 prosent av stemmene.

Den 54-år gamle karismatiske forsikringsagenten Koroma sier at han vil styre landet som et større firma. I valgkampen har han fokusert på behovet for forandring, noe motstanderne har parert med at det var Koromas parti som satt ved makten i to tiår før krigen brøt ut.

Ifølge internasjonale valgobservatører har valget i hovedsak gått fredelig for seg. Landets valgkommisjon har innledet etterforskning rundt 14 påstander om omfattende valgfusk, men mener at utfallet av disse undersøkelsene ikke vil innvirke på valgresultatet. ■

Kibaki øyner mulighet for gjenvalg

Kenyas president Mwai Kibaki annonserte nylig at han vil stille til gjenvalg i presidentvalget i desember. Denne gangen som kandidat for en ny, politisk allianse kalt Party of National Unity. I 2002 vant han valget for National Rainbow Alliance.

Tidligere denne måneden ble det klart at opposisjonslederen Uhuru Kenyatta, sønn til Kenyas første president Jomo Kenyatta, ikke stiller til valg. Kenyatta ønsker i stedet en allianse med nettopp Kibaki. Dermed blir opposisjonspartiet Kanu for første gang i landets politiske historie ikke representert ved valg. I 2002 tapte Kenyatta kampen om presidenttollen mot Kibaki.

Kibakis viktigste utfordrer kan derfor bli hans tidligere partikollega Raila Odinga, som leder the Orange Democratic Movement (ODM). ■

Solheim: – Uklart hvor mye bistanden kuttes

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Hva skjer med norsk Etiopia-bistand? Støtten til FN-systemet og frivillige organisasjoner opprettholdes sannsynligvis, men hva som skal kuttes, kan utviklingsminister Erik Solheim foreløpig ikke svare på.

■ **Det er selvsagt aldeles umulig å drive bistand mot myndighetenes vilje.**

■ **Erik Solheim, utviklingsminister.**

Færre diplomater. Den norske ambassaden i Addis Abeba får seks færre diplomater til å forvalte støtten og derfor må man redusere aktiviteten.

– Akkurat hva som skal kuttes, er for tidlig å si, sier Solheim. – Det vil avgjøres i en fortløpende diskusjon. Vi har ikke noe ønske om å kutte, så vi vil forsøke å videreføre så langt administrasjonen er forsvarelig og under forutsetning av at vi har en dialog med Etiopia. Det er selvsagt aldeles umulig å drive bistand mot myndighetenes vilje.

Ingen planer. Solheim stiller seg tvilende til at Etiopias reaksjon kan ha med at Norges bistandsportefølje er dominert av «fred og forsoning» og styresett-støtte, og har ingen planer om å endre profilen på Etiopia-bistanden.

– Etiopia har ikke selv gitt det som begrunnelse. Hvis det er slik at Etiopia har mislikte at Norge har støttet ulike former for sivilt samfunn og demokratiprosjekter i Etiopia, har de i alle fall ikke lagt det frem for oss som hovedårsak. Foreløpig har vi ingen andre planer om endring av bistandsporteføljen enn det som følger av at vi må trekke ut folk, sier han.

Utviklingsministeren viser til at det ikke er mer enn et par år siden bekymringen var den motsatte.

– Da var det krav fra flere hold om at man måtte bryte kontakten

Bør Norge gi støtte til koranskoler?

Forskningsrapport advarer mot å gi bistand til madrasaene i Pakistan

I det politiske betente Pakistan – der det foregår en hard ideologisk dragkamp mellom islamister og andre maktgrupper – har Norge valgt å gi direkte støtte til private koranskoler. Tanken er at dialog er bedre enn isolasjon. Støtten er stikk i strid med anbefalingene i en rapport fra den anerkjente forskningsintusjonen International Crisis Group.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT OG GUNNAR ZACHRISEM

ICG-rapporten fra mars i år lever ingen tvil om at koranskolene i Pakistan – såkalte madraser – spiller en negativ samfunnsrolle, og det hevdes at de utgjør «en betydelig trussel mot nasjonal, regional og internasjonal sikkerhet.»

Ifølge rapporten – som særlig har tatt for seg Karachi – har det skjedd en kraftig oppblomstring av madrasaene i de siste to tiårene, og forskerne mener at dette skyldes en kombinasjon av dårlige forhold i offentlige skoler, sekterske trekk ved statlige institusjoner, marginalisering av moderate stemmer og militærregjeringens avhengighet av religiøse partier for å overleve.

Regjeringens manglende handlekraft har tillatt velfinansierte nettverk av madraser, sekterske partier og militante grupper å blomstre opp i Karachi og andre steder i Pakistan, uttalte leder av ICGs Sør-Asiaprosjekt Samina Ahmed da rapporten ble lansert 29. mars i år.

Fremmer voldsideologi. – Ikke alle koranskoler i byen er aktive sentre

Lange dager med endeløse Koran-studier preger dagene i madrasaene.

FOTO: GMB AKASH

for jihad-krigerske holdninger, men selv de uten direkte tilknytning til vold fremmer en ideologi som gir en religiøs rettferdiggjøring av slike angrep, sa Samina Ahmed.

Ifølge rapporten har madraser i Karachi bidratt med trening og utsendelse av jihad-krigere til både Afghanistan og Kashmir. I tillegg knyttes de opp til ulike bombeaksjoner

og politisk vold inne i Pakistan.

Forskerne bak rapporten gir en klar anbefaling til det internasjonale samfunnet om å presse Pakistans president Musharraf og hans regjering til en langt sterkere kontroll med madrasaenes virksomhet. «Dessuten bør det (internasjonale samfunnet, red.anm.) endre fokus fra å yte bistand til regjeringens in-

effektive forsøk på å reformere de religiøse skolene til heller å forbedre deres svært svake offentlige skolesektoren», heter det i anbefalingene.

5-6 millioner kroner. I Pakistan utgjør den norske støtten til koranskolene 5-6 millioner kroner av 150 millioner kroner av støtten til utdanning. Beløpene er fordelt på fem år.

Ambassaden støtter også et holdningskappende program under Kirkens Nødhjelp. Dette programmet har som mål å bidra til dialog med ledere for koranskoler om fred og toleranse. Dessuten vil man prøve å utvikle en felles læreplan for koranskoler og kristne seminarer innenfor undervisning om fred og interkulturell forståelse.

Ambassaderåd Sissel Volan ved ambassaden i Islamabad mener den positive effekten av å ha kontakt med koranskolene er så stor at Norge bør ta den politiske risikoen som følger med.

– Å isolere koranskolene vil ha negative konsekvenser. Samtidig er risikoen for at våre beskjedne midler skulle kunne brukes til å forsterke fundamentalistisk ideologi liten, sier hun.

Nei til innblanding. – *Hvordan stiller Norge seg til det at koranskolene av noen ses på som ideologiske oppdragerinstitusjoner – det er jo skoler som først og fremst underviser barn i islam?*

– Vår holdning er at i den grad koranskolene uttrykker vilje og ønske om samarbeid, så er dette positivt. Vi kan ikke blande oss for mye inn i hvordan disse skolene drives, men vi kan tilby dem lærestoff, sier Volan.

Hun mener at koranskolenes kontakt med internasjonale bistandsgivere bidrar til å utvikle undervisningsperspektivet.

– Vi ser det som viktig å ha kontakt og dialog med disse skolene, blant annet for å bidra til at de åpnes opp for et mer sekulært undervisningsinnhold som gir studentene ved disse skolene en bredere kunnskapsplattform, sier hun.

Samarbeidspakke. – *Hva kjennetegner koranskolene som Norge støtter? Er det sekulær undervisning på disse skolene, og gjelder det i så fall alle?*

– Innenfor utdanningsprosjektet i Nord-Vest-provinsen er det ikke lagt ned noen kriterier for utvalget av koranskoler utover den enkelte skoles behov for oppgradering av vann- og sanitærsystem, samt deres vilje til samarbeid med prosjektet. Ved å gi disse skolene et tilbud som går på oppgradering av deres fysiske infrastruktur, håper vi også å skape et grunnlag for innpass av alternativt læremateriell som også utgjør en del av «samarbeidspakken», sier Volan.

Hun viser samtidig til at koranskoler ikke er noe enhetlig begrep. – Det finnes mange varianter – noen har sekulære fag på timeplanen allerede, mens andre er mer konservative og fokuserer primært på undervisning i koranen og islam. Jeg antar at denne variasjonen også avspeiler seg i de 118 skolene som nå får støtte under prosjektet, sier hun.

Avdeling for jenter. – *Hvordan er kjønnsperspektivet tatt med i betraktning når man inngikk en avtale om støtte til koranskoler?*

– Flere av koranskolene har også avdeling for jenter. Ambassaden har p.t. ikke oversikt over hvor mange av de 118 skolene som nå er godkjent for norsk støtte som har jenteavdelinger. Andre måter å nå jenter på er selvsagt å legge inn et eget «genderfokus (fokus på kvinners rettigheter, red.anm.) i de ordinære utdanningsprosjektene, noe som vi har gjort i de tre nevnte prosjektene i Pakistan. Grunnutdanning er blant områdene Norge prioriterer å støtte i mange av sine samarbeidsland for bistand. Koranskolesystemet, som finnes i mange muslimske land, støttes likevel bare i Pakistan.

I Bangladesh er grunnutdanning områdedet Norge gir mest av den totale støtten til, men koranskolene er ikke med i programmene og man har ikke i vurdert slik støtte. ■

Fokus bør endres fra å støtte regjeringens ineffektive forsøk på å reformere de religiøse skolene til heller å forbedre den offentlige skolen.

Pressemelding fra International Crisis Group, 29. mars 2007.

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

- Hvem er dette?
- Hvor mange emirater består Forente arabiske emirater av?
- Hva er avbildet i Libanons flagg?
- Hvem har skrevet boken «Åndenes hus»?
- Hva heter hovedstaden i Costa Rica?
- Hvilket land fikk selvstendighet i 2002, etter å ha vært okkupert av Indonesia?
- Hvilken elv er hinduenes hellige elv?
- I hvilket land ligger inka-byen Machu Pichu?
- Hva het Kinas siste keiser?
- Hvem tok makten i Libya gjennom et statskupp i 1969?
- Hva heter Chiles største havn?
- Hvilket fenomen var det som ødela store deler av Ecuadors jernbane i 1982?
- Hva er de to offisielle språkene i Madagaskar?
- I hvilken verdensdel lever dovendyret?
- Hva betyr det ordet «simba» på swahili?
- Hvilket år ble Verdensbanken opprettet?
- Hvilket land vant historiens første fotball-VM, i 1930?

18. Hvorfor vendte Fidel Castro seg til Sovjetunionen kun kort tid etter sin maktovertagelse i 1959?

19. Hva er El Salvadors offisielle språk?

20. Hvilket land er verdens største risprodusent?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay**.

FEM EKSPERTNØTTER:

- Hva het arkitekten som var sjefdesigner for byggingen av Brasils hovedstad Brasilia?
- Hva heter de to vanligste språkene i Afghanistan?
- Hvilken rikdom skjuler seg i Tsjadsjøen?
- Hvor gammel var Julius Nyerere, den første presidenten i Tanzania da han døde i 1999?
- Hva heter presidenten i Sudan?

SVAR:

1. Sveriges bistandsministre fra 2003-2006 Carin Jämtin fra Socialdemokraterna.
2. Sju.
3. Et (Søder-) tre.
4. Den chilenske forfatteren Isabel Allende.
5. San José.
6. Øst-Timor (Timor Leste).
7. Ganges.
8. Peru.
9. Pu Yi.
10. Muammar al-Gaddafi.
11. Valparaiso.
12. El Niño (krattig regnveir).
13. Fransk og gassisk.
14. Sør-Amerika.
15. Løve.
16. 1945.
17. Uruguay.
18. USA bokstet Cuba og landet fikk ikke solgt sukker.
19. Spansk.
20. Kina.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Oscar Niemeyer.
2. Pashto og dar.
3. Ojfe.
4. 77 år.
5. Omar Hassan Ahmad al-Bashir.

Madrasa-elevenes hverdag: Tretten timer skole hver dag

BANGLADESH

Iqbal sitter i klasserommet og leser fra koranen. FOTO: GMB AKASH

DHAKA (b-a): Guttene vasker ansiktene og hendene sine. Det markerer starten på en ny, strevsom dag for elevene på koranskolen i Narayangonj, 15 kilometer fra Dhaka, hovedstaden i Bangladesh.

■ I BANGLADESH: GMB AKASH

Egentlig er det midt på natten, men guttene er altså i full gang. På den muslimske skolen starter første time i nattens mulm og mørke klokken 03.30. Noen av barna begynner på koranskolen som femåringer, andre begynner senere. De fleste bor på skolen, mange helt til de er 16 år. På enkelte andre skoler bor elevene enda lenger; i så mange år det tar å få den høyeste graden koranskole-systemet i Bangladesh, nemlig en mastergrad.

De fattiges skole. Men det er få skoler som tilbyr en slik grad. Av de omkring femti tusen madrasaene i

Bønn er nøkkelen til himmelen: Assalatu Meftahul Jannah.

Iqbal (12), madrasa-elev.

HVERDAGEN PÅ MADRASAEN:

Slik er dagsrytmen for koranskoleelevene. I tillegg kommer minst fem bønnestunder per dag:

- 03.30 – 09.00 – skolearbeid/lesning
- 09.00 – 10.00 – frokostpause
- 10.00 – 12.00 – avslapning og søvn
- 12.30 – 17.00 – mer skolearbeid/lesning
- 17.00 – 18.00 – pause for lek
- 18.30 – 21.30 – skolearbeid/lesning

Bangladesh, har bare tre tusen tilbud om mastergrad. Dessuten gir disse koranskolene en utdanning som først og fremst er for de fattige.

Barn av middelklassen går som regel på koranskole bare i en kort tid for å få opplæring i islam. De rike barna går ikke på slike skoler i det hele tatt. De går på privatskoler der det undervises på engelsk. Men, koranskolesystemet er den vanlige utdanningen i Bangladesh, både for gutter og jenter. I hver eneste landsby og by finnes en eller flere slike skoler.

Tretten timer skole om dagen. Fem ganger om dagen ber elevene på

muslimsk vis. Mellom bønnene er det undervisning og lekselesning. Noen få timer om dagen er fritid som barna kan bruke til å leke. Tolvåringen Iqbal synes timeplanen kan være hard.

– Vi pigger koranen og lærer matte og engelsk. Ellers må vi også vaske vårt eget tøy, rengjøre, og lage mat, forteller Iqbal (12).

Guttene sitter på gulvet i klasserommet foran læreren og gjentar etter ham. Det er til sammen tre lærere på skolen. I tillegg til å være lærere, bor de også på skolen og tar vare på elevene. Iqbal har gått på skolen i to år.

– Broren min går også her. Vi bor på skolen. Søsteren min er bare to år, så hun er hjemme med foreldrene mine, forteller han.

Iqbals familie bor ti kilometer fra skolen. Allikevel bor han på skolen og reiser hjem til moren og faren bare to ganger i måneden. I en metallkoffert har Iqbal tatt med seg tingene sine; noen bøker, en badminton-rekkert, noen leker og litt klar.

– Faren min er kjøpmann. Han selger te og grønnsaker, forteller tolvåringen.

Økt skatt kan fjerne fattigdom

Norske forskere stiller spørsmål ved bistanden til «gnierland»

Mange land kunne utradert ekstrem fattigdom dersom inntektene var bedre fordelt. Bare små skatteøkninger må til. Forsker Jo Thori Lind spør seg om slike «gjerrige» stater fortjener bistand.

SKATT

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Store forskjeller mellom fattig og rik, men i gjennomsnitt et relativt høyt inntektsnivå. Dette er situasjonen i mange av landene som økonomene Jo Thori Lind (bildet øverst) og Kalle Moene (under) ved Universitetet i Oslo har sett på i sin nye «gnierindeks». Indeksen viser hvordan mange land ikke makter eller ikke vil omfordele penger fra den rikere delen av befolkningen til de fattige – kalt gjerrighet. I en rekke land er det bare små skatteøkninger som skal til for å løfte «alle» over fattigdomsgrensa. De to økonomene har sett på de samlede lønnsinntektene til den delen av befolkningen som tjener mer enn to dollar om dagen og ut fra det beregnet hvor mye som må skattes av disse inntektene for å få nok inntekter til å løfte de fattigste over fattigdomsgrensen.

– I samfunn hvor gjennomsnittsinntekten er høy, og det fortsatt er mange fattige, kan landet få til noe på egen hånd. Det er noe fordelingsmessig som ikke henger på greip. Da er ikke ekstern hjelp like påkrevd for å fjerne fattigdom, mener forsker Jo Thori Lind. Han mener det vil være nyttig å ha en kritisk gjennomgang av bistanden, med tanke på hvilke land som gjør for lite med egen omfordeling.

– Hvis formålet med bistand er fattigdomsreduksjon, bør man kanskje se om det er riktig å drive bi-

Vil ikke sortere vekk gnierlandene

Norge kan ikke si nei til å samarbeide med land som er preget av ekstrem inntektsforskjeller, mener Norrad-direktør Poul Engberg-Pedersen (bildet).

– Vi kan ikke bruke gnierindeks til å sortere samarbeidsland. Det kan være politiske og økonomiske grenser for myndighetenes muligheter til å omfordele inntektene på kort sikt, sier Engberg-Pedersen.

Han mener det blir for enkelt å kalle ekstrem fattigdom for uønevendig dersom det er ekstreme inntektsforskjeller i et land.

– Det er nødvendig med politisk økonomisk analyse av kildene til rikdommen og årsakene til den eks-

En mann jobber på en søppelfylling utenfor Managua. Som i mange andre land med mange fattige kunne Nicaragua krevd mer skatt fra de rike og omfordelt inntektene til de fattige, mener økonomene Moene og Lind.

FOTO: SCANPIX

ØKONOMI

stand til slike land. Da bør man i så fall legge noen betingelser om at landene gjør tilsvarende mye for å omfordele egne ressurser, mener Lind.

Mange gjerrige. I 39 av de 100 landene Lind og Moene har undersøkt, kunne fattigdommen vært utradert ved å overføre ressurser som tilsvarende under én prosent av de ikke-fattiges inntekter.

Landene som kommer dårligst ut på indeksen, har relativt mange fattige og en ganske stor gruppe rikere mennesker. I gjerrige Sør-Afrika hadde en inntektskatt på 1,07 prosent av de ikke-fattiges inntekter vært nok for at alle landets innbyggere hadde kommet over fattigdomsgrensa. I dag lever 34 prosent av landets befolkning i fattigdom. Namibia måtte ha hatt en inntektskatt på 4,97 prosent. Argentina 0,58 prosent. Nicaragua 10,80 prosent.

De tre minst gjerrige landene er Yemen, Malawi og Tanzania – de to sistnevnte tunge norske bistandsland.

– Et land som for eksempel Nicaragua har ressurser og kunne på egen hånd kommet ganske langt i kampen mot fattigdom. Men fordeleler man pengene likt i et land som Tanzania, blir alle fattige. De trenger hjelp utenfra for å øke produksjonen, påpeker Lind.

De gåtefulle gnierne. Fortsatt er det noe av en gåte hvorfor enkelte land ikke viser mer vilje til å omfordele rikdommen. Moene og Lind har forsøkt å finne ut om gnierindeksen samsvarer med andre egenskaper ved landene. Jo gjerrigere landene er, jo mindre bruker de på helse og utdanning. Gjerrige land ser ut til å være opptatt av å gi barna grunnskole, men satser ikke på utdanning utover dette nivået. De kjennetegnes også av relativt høye fødselstall.

– Det er vanskelig å si hvorfor enkelte land blir mer gjerrige enn andre. Vi trodde kanskje det hadde noe med styresett å gjøre, at udemokratiske land kommer dårligere ut. Men det er faktisk en ørliten ten-

dens til det motsatte. Kanskje klarer ikke fattige mennesker i land som defineres som forholdsvis demokratiske, å ytre seg godt nok politisk.

Lind synes det er spesielt deprimere at et land som Sør-Afrika i liten grad har klart å redusere de store forskjellene som det arvet fra apartheidstyret.

– Bare en liten gruppe svarte har klart seg godt økonomisk. Massene har ikke sett de store forandringene. Fortsatt er det slik at visse jobber er for hvite og andre er for svarte. Kanskje vil det bedres over tid, men hvor

lengde skal det gå, spør Lind. Han mener dette uansett forteller at vi må vekk fra en ensidig tro på at demokrati er den beste medisinen mot fattigdom.

– Det kan tyde på at det er en slags ineffektivitet i et demokrati, særlig der det er mange partier. Alle må få sin del av kaka, og partiene må sørge for å være populære. En del reformer har politiske kostnader, og for en som er avhengig av valget om ett år, er det ikke alltid like lett å gjøre disse, påpeker Lind.

Han er nøye med å presisere at demokrati i seg selv har en verdi, uavhengig av om det ikke skulle virke særlig fattigdomsreduserende.

Etniske skillelinjer. Heller ikke økonomisk vekst ser ut til å være noen garanti for at landene blir mindre gjerrige. Landene med høyest vekst heller i stedet mot å være enda dårligere til å omfordele. Noe som tyder på at det ikke alltid drypper på klokken når det regner på presten.

Etniske og språklige skillelinjer kan derimot se ut til å påvirke landenes evne eller vilje til å fordele godene.

– Er landet stykket opp i mange etniske grupper, tenderer det til å få dårlig score på gnierindeksen. I de landene med noen få grupper, eller når en gruppe er i stort flertall, komme landene bedre ut, sier Lind.

Han tror oppfatninger om at de fattige selv har skylden i sin situasjon, kan spille inn.

– Dette kan være mye av forklaringen på at relativt rike land ikke har et sosialt sikkerhetsnett. I et samfunn der mindretallet er fattige, risikerer man at flertallet ser liten grunn til å gå inn for en politikk som omfordeler midlene. Flertallet identifiserer seg ikke med de fattige. Hadde de hatt kjennskap til fattigværende mennesker, ville de visst at fattigdommen sannsynligvis ikke er selvforskyldt, mener Lind.

Mye tyder også på at byråkratisk ineffektive og korrupte land også er mer gjerrige.

DE «GJERRIGSTE» LANDENE

1. Sør-Afrika 8,21
2. Namibia 7,09
3. St. Lucia 7,07
4. Argentina 6,83
5. Nicaragua 6,25

DE MINST «GJERRIGE» LANDENE

1. Jemen 0,26
2. Malawi 0,41
3. Tanzania 0,54
4. Tadsjikistan 0,61
5. Mosambik 0,63

Gnierindeksen viser hvor mange fattige som kan bringes ut av ekstrem fattigdom ved hjelp av et beløp som tilsvarende gjennomsnittsinntekten i samfunnet. Et høyt tall viser at landet kan avskaffe mye fattigdom ved omfordelingsmekanismer tilsvarende en liten fattigdomsskatt på all produksjon.

lengde skal det gå, spør Lind.

Han mener dette uansett forteller at vi må vekk fra en ensidig tro på at demokrati er den beste medisinen mot fattigdom.

– Det kan tyde på at det er en slags ineffektivitet i et demokrati, særlig der det er mange partier. Alle må få sin del av kaka, og partiene må sørge for å være populære. En del reformer har politiske kostnader, og for en som er avhengig av valget om ett år, er det ikke alltid like lett å gjøre disse, påpeker Lind.

Han er nøye med å presisere at demokrati i seg selv har en verdi, uavhengig av om det ikke skulle virke særlig fattigdomsreduserende.

Etniske skillelinjer. Heller ikke økonomisk vekst ser ut til å være noen garanti for at landene blir mindre gjerrige. Landene med høyest vekst heller i stedet mot å være enda dårligere til å omfordele. Noe som tyder på at det ikke alltid drypper på klokken når det regner på presten.

Etniske og språklige skillelinjer kan derimot se ut til å påvirke landenes evne eller vilje til å fordele godene.

– Er landet stykket opp i mange etniske grupper, tenderer det til å få dårlig score på gnierindeksen. I de landene med noen få grupper, eller når en gruppe er i stort flertall, komme landene bedre ut, sier Lind.

Han tror oppfatninger om at de fattige selv har skylden i sin situasjon, kan spille inn.

– Dette kan være mye av forklaringen på at relativt rike land ikke har et sosialt sikkerhetsnett. I et samfunn der mindretallet er fattige, risikerer man at flertallet ser liten grunn til å gå inn for en politikk som omfordeler midlene. Flertallet identifiserer seg ikke med de fattige. Hadde de hatt kjennskap til fattigværende mennesker, ville de visst at fattigdommen sannsynligvis ikke er selvforskyldt, mener Lind.

Mye tyder også på at byråkratisk ineffektive og korrupte land også er mer gjerrige.

Ideen om å koble bistand og skatt har aldri vært sexy.

Dag Aarnes, sosialøkonom og bistandsekspert.

Bistandsekspert og sosialøkonom Dag Aarnes (bildet) mener mange afrikanske land lener seg til bistand i stedet for å foreta upopulære skatteøkninger.

– Det er tungt å gjøre reformer og innføre skatter. I mange afrikanske land er det veldig mye enklere for en finansminister å skaffe mer bistand enn å øke skatene, sier Aarnes, som regnes som en av landets fremste eksperter på skatt i utviklingsland.

Han er begeistret over gnierindeksen til Kalle Moene og Jo Thori Lind. Aarnes mener tallene viser at skattepolitikken må få en viktigere plass i dialogen mellom bistandspartnerne.

– Ideen om å koble bistand og skatt har aldri vært sexy. Giversamfunnets samlede involvering i skat-

Kjent nigeriansk professor advarer mot økt skatt

Professor David Olusanya Ajakaiye advarer mot at bistandsgiverne skal sette krav om tøffere skattlegging.

– Det vil være som å gå tilbake til de mislykkede strukturtilpasningsprogrammene. Bistanden bør rettes mot tiltak for infrastruktur og utdanning utover grunnskolen. Uten dette blir det aldri noen middelklasse som eventuelt kan bli en ny skattekilde. Med høyere utdanning kan lokalbefolkningen dessuten få større muligheter til å få arbeid i kunnskapskrevende industri som oljesektoren.

Professoren er ingen tilhenger av å skattlegge individer hardere.

– Middelklassen er generelt så liten i afrikanske land, og de rike er så få, at det uansett ikke vilte gitt de store inntektene i statskassa, sier han.

Ajakaiye sier at den økonomiske veksten i afrikanske land gir svært liten avkastning for folk flest. Lederen for Economic Research Consortium (AERC) i Nairobi mener den skjeve fordelingen har å gjøre med

hvilke sektorer som vokser.

For selv om bedrifter som henter ut olje og mineraler har gode dager, gir dette lite penger til folk flest, ifølge Ajakaiye. Majoriteten har ofte ikke kompetansen som skal til for å få jobb i denne typen industri.

– Veksten er lite inkluderende. Samtidig skattlegges de involverte selskapene for bare en svært liten del av utbyttet, sier Ajakaiye.

Det gir heller lite klingende mynt i statskassa for å finansiere infrastruktur, helse og utdanning – nøkkelen til videre utvikling.

– Hvis veksten hadde kommet innen landbruket og industri knyttet til dette, hadde majoriteten i større grad fått nytte godt av veksten, mener økonomiprofessoren.

Han peker på problemet med manglende åpenhet rundt skattleggingen av internasjonale selskaper som er involvert i Afrika. Det mangler nemlig ikke på vilje til å skattlegge.

– Hvis du øker skattene mer enn det som er generelt akseptert, vil de

å heve inntektene til småbønder og arbeidere.

– Vil det ikke være en risiko for at produksjonen i landet kan gå ned dersom skattene økes for å finansiere flere statlige tiltak?

– I noen land er dette selvfølgelig riktig, men i mange av landene må det latterlig lave skattesatser til for å få folk over fattigdomsgrensen. Vridningen i produksjonen av en prosent mer skatt er ikke stor, sier Lind.

Tallene fra Moene og Lind forteller også at verden som helhet er blitt gjerrigere. Det skal ikke mer enn 1,64 prosent i skatt av de ikke-fattiges inntekter til for å løfte alle ut av fattigdommen. Da er de vestlige landene også inkludert. ■

– På tide å koble skatt og bistand

Bistandsekspert og sosialøkonom Dag Aarnes (bildet) mener mange afrikanske land lener seg til bistand i stedet for å foreta upopulære skatteøkninger.

– Det er tungt å gjøre reformer og innføre skatter. I mange afrikanske land er det veldig mye enklere for en finansminister å skaffe mer bistand enn å øke skatene, sier Aarnes, som regnes som en av landets fremste eksperter på skatt i utviklingsland.

Han er begeistret over gnierindeksen til Kalle Moene og Jo Thori Lind. Aarnes mener tallene viser at skattepolitikken må få en viktigere plass i dialogen mellom bistandspartnerne.

– Ideen om å koble bistand og skatt har aldri vært sexy. Giversamfunnets samlede involvering i skat-

tespørsmål har vært svak. Det er synd, synes han.

– Etter hvert som det blir mer og mer budsjetstøtte, bør skatt bli et av hovedtemaene i dialogen med de lokale myndighetene, på lik linje med finansforvaltning og fattigdomsorientering.

Aarnes hevder at mange av Norges samarbeidspartnere har en dårlig skattepolitikk.

– Skattenivået er lavt i mange av landene der Norge driver tung bistand og budsjetstøtte. Av de viktigste norske samarbeidspartnerne er det ingen som lykkes veldig godt. I land som Uganda, Mosambik, Tanzania og Malawi er skatteinntektene elendige, sier bistandseksperten.

Han mener det må være lov å forvente at skattenivået blir satt opp til et høyere nivå dersom giverne bidrar med millioner i bistand i statskassene. Særlig skatteleggingen av bedrifter har vært svært variabel i en del afrikanske land. ■

multinasjonale selskapene skygge unna. Landene står derfor ikke fritt til å skattlegge selskapene som de selv vil, fastslår Ajakaiye.

Redselen for å miste utenlandske investorer gjør at afrikanske land underbyr hverandre i skattleggingen av selskapene.

– Vi trenger mer åpenhet rundt avtalene, sier Ajakaiye. Han viser til EITI – det internasjonale samarbeidet for å fremme full offentlighet rundt landenes avtaler med selskaper som er involvert i utvinningen av naturressurser.

– Slik får landene vite hvilket skattenivå de kan legge seg på, påpeker Ajakaiye.

Han viser også til hvordan uheldige allianser mellom den politiske makteliten og kapitalkreftene fører til at skatteleggingen forblir lav. ■

Les rapporten til Jo Thori Lind og Kalle Moene her (pdf): tinyurl.com/2qhv99

Blomstrende økonomi

Blomstereksporten fra Etiopia har økt med 500 prosent de siste årene, skriver avisen East African. For fem år siden utgjorde verdien av eksporten 120 millioner kroner, mens den i dag vil komme opp i 720 millioner kroner i året. Det betyr at landet er den nest største blomstereksportøren i Afrika, bare slått av Kenya som eksporterer blomster for 1,8 milliarder kroner årlig.

Særlig nederlandske investorer har bidratt til blomsterboomen, men også flere hvite farmere som ble kastet ut av eiendommene i Zimbabwe slår seg nå opp på blomsterbusinessen i Etiopia. ■

Misbruker lisenser

Namibiske myndigheter går nå hardt ut mot lokale spekulanter som kjøper opp lisenser til å drive mineralutvinning, bare for å selge de videre til utenlandske selskaper, skriver avisen New Era.

Mineralloven fra 1992 regulerer gruvedriften i landet. Den tilrettelegger for at landets egne private sektor skal kunne gjøre suksess i blant annet diamantindustrien. Nå viser det seg at så godt som alle lisensene i denne bransjen allerede er på utenlandske hender.

Gruvedriften i Namibia står for rundt halvparten av landets årlige eksportinntekter. ■

Fant penger i Sveits

Etter fem års juridiske stridigheter fikk Nigeria endelig tilgang til den tidligere militærdiktatoren Sani Abachas konto i Sveits, skriver This Day i Lagos. Der ble det funnet drøyt tre milliarder kroner som Abacha hadde gjemt vekk. Fra før har landet klart å spore opp om lag 4,8 milliarder kroner av de antatte mellom 18 og 30 milliarder kronene som den tidligere lederen karret til seg.

Nyheten ble sluppet under lanseringen av det såkalte STAR-initiativ fra Verdensbanken, et samarbeid med FN om å hjelpe utviklingsland til å spore opp bortgjemte penger som korrupte ledere har stjålet. ■

For strenge norske regler

Innvandrere her i landet har få muligheter til å lovlig sende penger til familie og venner i sine hjemland. Dette skyldes et strengt norsk regelverk som legger større vekt på å bekjempe terror og kriminalitet enn å gjøre det enkelt å overføre penger til innvandrene opprinnelsesland. Det er noe av det forskere fra Institutt for fredsforskning (PRIO) konkluderer med i en ny rapport for pengeoverføringer fra Norge. ■

Les mer på: www.bistandsaktuelt.no

Les rapporten til Jo Thori Lind og Kalle Moene her (pdf): tinyurl.com/2qhv99

Bangladesh mobiliserer mot naturkreftene

Av Bjørn Johannessen

NATURKATASTROFER

Det er prisverdig av Bistandsaktuelt å bidra til oppmerksomhet om naturkatastrofer, og da gjerne med Bangladesh som utgangspunkt slik det gjøres i siste nummer. På land rammes oftere og mer brutalt enn Bangladesh, og vi kjenner bildet; flom, sykkloner, storm og orkan, skred og jordras mv. Jevnlige, og senest i disse dager, gjennomlever befolkningen trauma – med mange menneskelige ofre, omfattende skader og høye materielle kostnader.

I Bistandsaktuelt reportasje blir det fremholdt at Bangladesh er bedre på håndtering av naturkatastrofer enn hva gjelder forebygging. Det kan være, men mine inntrykk, senest fra besøk tidligere i år, er at mye løfterikt er på gang også på sistnevnte område.

Når Bangladesh i dag vies positiv oppmerksomhet internasjonalt for sin innsats overfor naturkatastrofer, skyldes dette at myndigheter, som det sivile samfunn, tar viktige grep om beredskap, forebygging og krisehåndtering. Selv om Bangladesh ikke har etablert optimale beredskapsopplegg, er det tale om innsats langs flere spor, og hvor det ene forsterker det andre.

Når lokal ekspertise uttaler til Bistandsaktuelt at mye av infrastrukturen på forebyggingsfeltet er gammel, utdatert og dårlig vedlikeholdt, er dette utvilsomt riktig. Som tilfellet er i langt rikere land, har dessuten krefter i Bangladesh stått for en politikk som har bidratt til økt sårbarhet, helseproblemer, svak personlig sikkerhet og økt fattigdom for mange. Forsert og ofte planløs bygging av boliger, forretningsbygg og veier har vært viktigere enn reparasjon av diker, kulverter, avløpsporter og bygging av sikrings-

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

tiltak mot ekstremvær. Miljødegradering, erosjon, mangelfull drenering og omfattende avleiring med tilhørende økt risiko for oversvømmelse er andre sider av virkelighetene.

Håndteringen av humanitære kriser i Bangladesh lider under begrenset faglige og materielle ressurser. Men samtidig ser vi på mange hold endret fokus fra reparasjon/rehabilitering til forebyggende innsats, med økt forståelse for kompetanse- og kapasitetsbygging, særlig lokalt. Som kjent er vi på mange hold endret fokus fra reparasjon/rehabilitering til forebyggende innsats, med økt forståelse for kompetanse- og kapasitetsbygging, særlig lokalt.

Departementet for mat- og krisehåndtering koordinerer samspillet med andre relevante departementer, og er i aktiv dialog med representanter for privat sektor og det sivile samfunn. Tematiske utfordringer er knyttet til blant annet matvaresikkerhet, beredskap og nødhjelp/rehabilitering/gjenoppbygging.

En sentral svakhet i dagens Bangladesh er mangel på en urbaniseringspolitikk, og dette i en situasjon hvor det skjer omfattende migrasjon til storbyene, da særlig til Dhaka. Ifølge statistikk bor nå mer enn halvparten av landets 155 millioner mennesker i byer og bystrøk. En del av bakpeppet er påtrengende fattigdom i mange landdistrikter, kombinert med aggressiv byggevirk-

Noe av det mest løfterike i dagens Bangladesh er organiseringen av kvinner og menn i lokale beredskapsgrupper.

somhet, oftest i privat regi. Store befolkningsgrupper presses mot områder som allerede er sårbare; elveleier, erosjonsutsatt jordbruksland og slumområder. Denne vekselvirkningen mellom menneskeskapte forhold og naturkatastrofer gir blant annet økte sosiale ulikheter, og skjerpet marginalisering av store befolkningsgrupper – noe som i sin tur fremmer risiko, sårbarhet – og fattigdom.

Parallelt med dette ser vi løfterike utviklingstrekk i mange bangladeshiske lokalsamfunn. Mens myndighetene tilstreber koordinering, bistår ofte frivillige organisasjoner med beredskapsutstyr av forskjellig slag. I økende grad satses det på flerbbruksbygg, for eksempel ved at skolebygg og moskeer blir formet som tilfluktsrom. Samtidig tas det stadig oftere hensyn til kvinners behov når tilfluktsrom skal planlegges og bygges, noe som øker deres motivasjon for å gjøre bruk av slike steder når katastrofene rammer.

Noe av det mest løfterike i dagens Bangladesh er organiseringen av kvinner og menn i lokale beredskapsgrupper. Om lag 43 000 personer over 18 år inngår i slike grupper, som deltar i lokalt sikrings- og forebyggingsarbeid, og som fortløpende tilføres kunnskap om hvem som skal gjøre hva når flom, orkan, sykkloner og jordskred inntreffer. Naturkreftene lar seg sjelden stoppe av slik organisering, men den bidrar til at dødstallene jevnt over går ned, tross økning i antall naturkatastrofer i landet.

Mange av de som mest aktivt arbeider for holdningsendringer i lokalsamfunn, deltar også i organisasjoner som forestår viktig arbeid på forebyggingsfeltet, og som samtidig pusher myndighetene. Organisasjoner som CARE og BRAC vektlegger samspill med lokale aktører, og de har nettverk over store deler av landet. Også FN-organisasjoner, som Verdens matvareprogram (WFP), allierer seg med lokale organisasjoner. Mange av de kriteriene som WFP legger til grunn for sin virksomhet og valg av partnere, er for øvrig sammenfallende med kriterier som vi fra UD's side understreker ved større humanitære kriser; krav til erfaring, lokalkunnskap, effektivitet og ryddighet samt evne og vilje til langsiktighet også i nødhjelpsarbeidet. Kort sagt; at aktuelle partnere har en mer verdi utover det å være engasjert. Interessant er det at ledelsen i lokalsamfunn ofte allierer seg med forskningsinstitusjoner for å få lokalisert særlig sårbare områder, en innsats som lenge har vært undervurdert. Data som fremskaffes er av verdi i plan- og utviklingsarbeid lokalt, og er underlaget for lån og tilskudd som iblant delfinansierer mer robuste boliger, demninger, veier og annen infrastruktur.

Også i Bangladesh er et velfungerende varslingsystem av største betydning. Det er innledet et viktig samarbeid mellom myndighetene og det nasjonale Røde Kors/Røde Halvmåne om et bredt syklon-forebyggende program for lavtliggende kystområder og særlig utsatte småøyer i Bengalbukten. Siktemålet er å videreutvikle systemet til å omfatte naturkatastrofer i vid forstand. Forskere fremholder at Bangladesh har de mest effektive varslingsssystemene, nest etter Japan.

Samtidig erkjenner alle at systemene må følges opp med utdanning, fortløpende opplæring, vedli-

kehold og adekvat infrastruktur dersom de skal fungere etter forventningene. Det nasjonale syklosenteret i Dhaka sender daglig meteorologisk informasjon til lokale enheter. Data fremskaffes gjennom tidevannsmålinger i de sentrale elvene i Bangladesh, en virksomhet av stor betydning som ledd i varslingsarbeidet relatert til sykkloner og flom, m.v. En viktig utfordring blir det å utvide målingene til også å omfatte kystområdene. På sikt vil Bangladesh her kunne nyte godt av det arbeidet som Norge for tiden deltar i mht. å bygge opp et regionalt varslingsystem for de 28 landene som omgir Det indiske hav.

Forebyggingsarbeidet i Bangladesh støttes av blant annet FN-organisasjoner, Verdensbanken, Danmark, Nederland og Storbritannia. Interessant er det at Verdensbanken mer enn tidligere, ser forebygging og utviklingstiltak i sammenheng. Tilsvarende har UNDP lansert sitt Comprehensive Disaster Management Programme. Sentralt står kapasitets- og kompetansebygging på myndighetssiden, opplæring og informasjonsarbeid, styrking av strukturer og aktører på lokalt plan samt analysearbeid og forskning om blant annet klimaendringer, jordskjøl og urbanisering. Myndighetene i Bangladesh har nylig lansert en egen utviklingsstudie for kystområdene, utarbeidet med ekstern støtte. Sentrale stikkord er krav om bedre arealdisponering, konservering, miljøhensyn i vid forstand samt vern om mangroveskogen.

Det er interessant at mange av pilarene i arbeidet for bedre forebygging av humanitære katastrofer i Bangladesh er sammenfallende med rapporten nylig fra UD's prosjektgruppe for en mer aktiv norsk politikk på dette saksfeltet; sterkt fokus på miljø-, klima og urbaniseringssspørsmål, helhetlig tilnærming mellom forebygging og lang-siktig utviklingsarbeid, utdanning, kunnskap og bevisstgjøring, satsing på en nedenfra-opp-tilnærming, arbeid for godt styresett, tett samspill mellom myndigheter og det sivile samfunn samt støtte til regionalt samarbeid.

Befolkningen i Bangladesh vil også fremover måtte leve med voldsomme anslag fra naturens side. Viktigste blir det å forebygge der hvor det er mulig og begrense konsekvensene. Tre utfordringer peker seg ut. For det første å skaffe økonomiske midler til å følge opp erkjennelsen av at forebygging ut fra enhver målestokk er mer lønnsomt enn nødhjelp, reparasjon og gjenoppbygging. For det andre å motvirke en klimautvikling som vil kunne sette stor deler av landet under vann, mens andre deler vil bli rammet av tørke. Og for det tredje å styrke anti-korrupsjonsarbeidet slik at entreprenører og andre blir underlagt reell kontroll i en situasjon hvor høye bygg, særlig i Dhaka, ustanselig skyter i været, og hvor trolig de færreste våger å forestille seg konsekvensene om jordskjelv skulle ramme byen.

Bjørn Johannessen er seniorrådgiver i Seksjon for humanitære spørsmål i Utenriksdepartementet. Han ledet ambassaden i Dhaka i 1986-89, og ambassaden i Kabul 2001-04.

Taxi-næringen sett fra innsiden

Av Victoria Buhanza

TANZANIA

Jeg har kjørt taxi i Dar es Salaam og lært noe om denne bransjens indre liv.

I Dar es Salaam er det i dag 351 registrerte taxisjåfører. Fra statistikkene ser jeg at det er 345 menn og seks kvinner.

351 drosjesjåfører i en by med 2,5 millioner innbyggere høres ikke mye ut, og det sier vel mest om at det må være langt flere uregistrerte drosjer i byen enn registrerte. Registrerte drosjer kjører med hvite registreringsskilt, men private har gule.

De færreste drosjesjåfører i Dar es Salaam eier sin egen bil, men de kjører for en bileier. Å eie en eller flere taxier er en typisk investering for tanzanianere som har lagt seg opp litt penger, og ikke minst for tanzanianere som bor i utlandet.

Det er normalt at en sjåfør må betale 10 000 shilling (ca 50 kr) per dag til bileieren. Dette kreves inn hver dag, hver uke eller hver måned, alt etter som hvordan tillitsforholdet er mellom sjåfør og eier og hvor pengetrengende eieren er. Beløpet på 10 000 shilling per dag må betales uansett hvor mye eller lite sjåføren har kjørt inn. Det sier seg selv at dette fører til svært lange arbeidsdager blant sjåførene. Fra klokka 6 om morgenen til 10 om kvelden er vanlig. Noen holder det gående natt og dag, og sover bare i pausene mens de venter på en ny tur. Kommer turen tett, blir det minimalt med søvn.

Det er sjåførene som betaler bensinen, som normalt koster om lag sju kroner og femti øre per liter. Målet er å levere bilen med nær tom tank og ellers ha så lave bensinutgiftene som overhodet mulig. De fleste

Drosjesjåfør Cosmas Kapinga (45) har kjørt taxi i Dar es Salaam siden 1980. Han har ennå ikke tjent nok penger til å kjøpe sin egen bil. FOTO: MOHAMED MAMBO/MAJORITYWORLD

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

sjåførene kjører rundt med mellom to og fem liter bensin i tanken. Begrepet «full tank» høres aldri på en bensinstasjon i Tanzania, bortsett fra når en hvit bistandsarbeider fyller opp Landcruiseren. De fleste tanzanianere fyller tre, fire liter av gangen.

Hvis sjåføren får skade på bilen, må han dekke utgiftene til reparasjon, men service og annet vedlikehold på bilen er det opp til bileieren å ta seg av.

Normalt har jeg tjent 10 000 shilling ved 17-tida på ettermiddagen når jeg begynner å kjøre klokka

6 om morgenen. Det vil si at jeg skaffer meg fortjeneste fra klokka 17 og utover mot kvelden. På en god dag tjener jeg 20 000 shilling til meg selv, forteller Cosmas Kapinga (45), som holder til på taxiholddeplassen Dunga i bydelen Kinondoni. Han har kjørt drosje i hele sitt voksne liv, siden 1980.

Cosmas møter opp på drosjeholdeplassen sammen med et 20-talls andre sjåfører hver morgen klokka seks. Trass i mange forsøk har sjåførene aldri kunnet bli enige om noe køsystem på holdeplassen.

Vi lar kundene bestemme hvilken drosje de vil bruke. Det skjer ofte etter at de har forhandlet om priser og etter at de har funnet ut om sjåføren kjenner bestemmelsesstedet. Noen ser på bilens standard, men ser ikke bilen helt elendig ut er

den prisen som avgjør, forteller Cosmas. Han legger til at sjåførene heller ikke har blitt enige om noe fast prissystem, og at de underbyr hverandre i tråd med hvor desperat privatøkonomien er. Cosmas hadde gjerne sett at myndighetene hadde kommet inn og regulert både køer og priser. Det tror han både sjåfører og kunder hadde tjent på. Forhandling med kundene kan selvsagt også gi god fortjeneste en gang i blant, spesielt når hvite turister sier «ok» når Cosmas legger fram sitt første prisutspill.

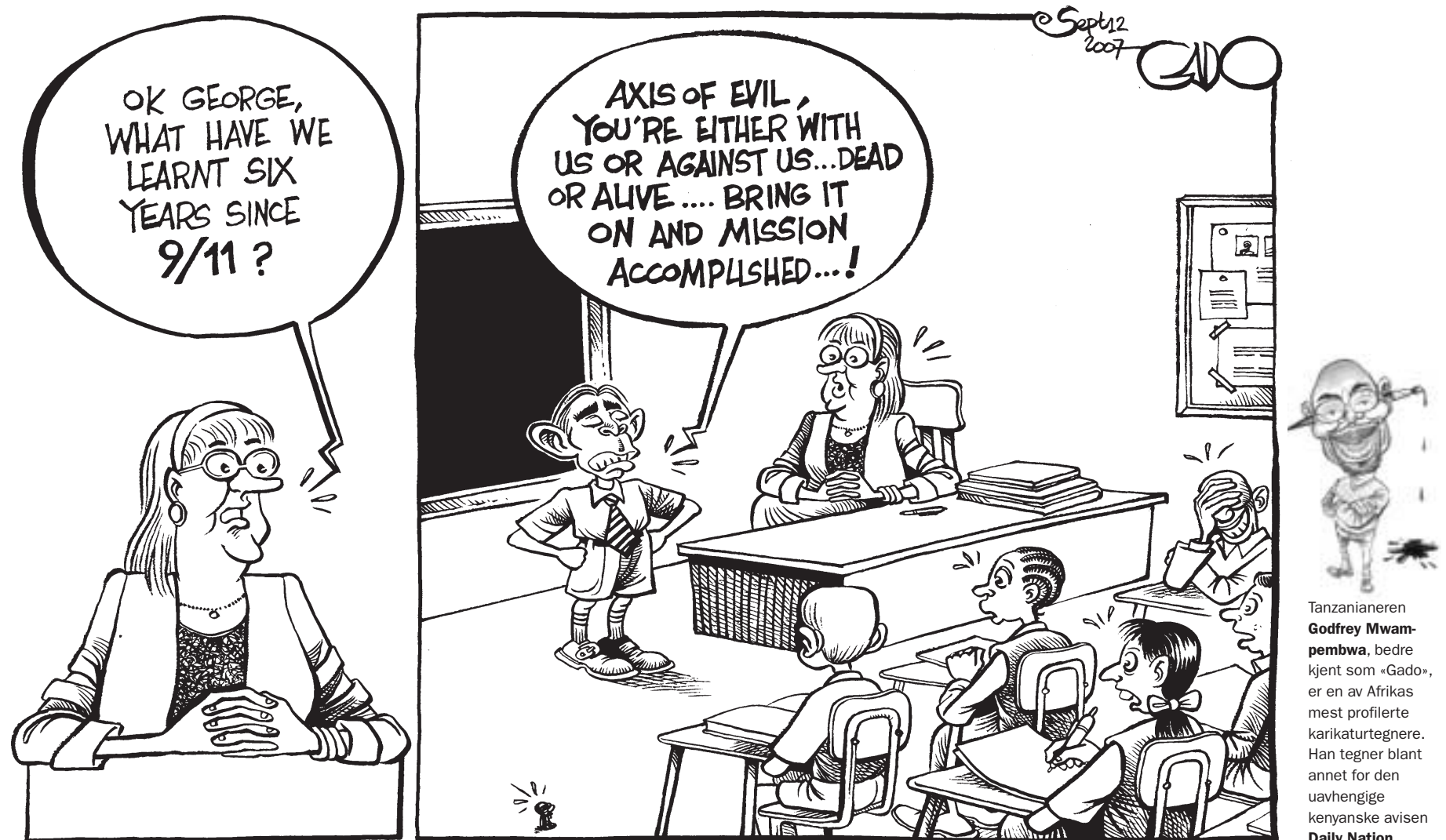
Den beste måten å holde kundegrunnelaget oppe på er å skaffe seg faste kunder. Mobiltelefon er mitt viktigste arbeidsredskap i tillegg til selve bilen. Via mobilen kan kundene få tak i meg og jeg kan få tak i kundene, forteller Cosmas. For å få kunder må bilen være rein og i god stand, og gjerne lukte litt godt. De fleste sjåfører kjøper jevnlig lukteflasker og «duftgraner» til bilene.

Mobiltelefonen er også viktig for sjåførenes sikkerhet. Cosmas har blitt robbet flere ganger på jobb. En gang ble han bundet og fikk helt syre over hendene. Etter det måtte han opereres på sykehus, og han har fortsatt store arr. En vanligere problem er det at passasjerene mangler penger når de kommer fram til bestemmelsesstedet. Noen sier også de skal hente penger når de kommer fram, går ut av bilen og forsvinner.

Jeg har lært meg å se an folk og slipper ikke alle inn i bilen min, forteller Cosmas Kapinga. Han har et stort mål i livet; det er å kjøpe sin egen drosjebil.

Jeg har lagt til side en del penger, men mangler fortsatt noe. En dag skal jeg nå målet mitt, sier han. ■

IGADOS VERDEN

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Beredskap og forebygging bidrar til at dødstallene går ned tross økning i antall naturkatastrofer i landet, skriver artikkelforfatteren. Bildet viser et matlager som var på plass allerede før årets flom. FOTO: GMB AKASH

Når man vil så vel, men gjør så vondt

LITTERATUR

Sosialantropologen Marianne Gullestad bok «Misjonsbilder», som kom ut på norsk for få uker siden, dreier seg om bilder fra Kamerun. Det er bilder fra misjonærenes publiserte bøker, fra deres magasiner, fra filmer – og fra deres private fotosamlinger. Gullestads prosjekt er – gjennom en analyse av billedmaterialet – å forstå relasjonen mellom misjonærene og den lokale befolkningen – i fortid og i dag. Misjonen har ikke bare omvendt folk i Kamerun – det møtet den representerte har også endret misjonærene – og dermed oss.

Hun viser i boka hvilke rolle foto, film og tegninger hadde blant norske misjonærer for å styrke egen forståelse av hva misjonsarbeidet besto i: her vises sykdom, nød og fattigdom – og misjonens resultater: skoler, sykehus, glade mennesker og blide barn. Dette inngikk i misjonens behov for å begrunne sin egen virksomhet, og for å skaffe penger til den hjemme i Norge. Man sitter igjen med en forståelse av at misjo-

BOKANMELDELSE

Marianne Gullestad:

«Misjonsbilder – bidrag til norsk selvforståelse». Universitetsforlaget, 2007.

nærene og deres fotografer ofte sto fremmede overfor fotografiens subjekter.

Fremmedheten kunne ofte være skapt ved den enorme ulikheten som rådde i materiell levestandard mellom misjonærene og den lokale befolkningen. Dette bidro også til å forsterke todelingen mellom «oss» og «dem», mellom fattig og rik, mellom moderne og tradisjonell, mellom hedenskap og kristendom, mellom boklig kunnskap og tradisjon – mellom giver og mottaker – og mellom afrikanere og europeere.

Marianne Gullestad viser i boka hvordan misjonens «bilder» både er et uttrykk for europeiske oppfatninger av «de andre», men også hvordan den selv kom til å befestes og ut-

En spennende fagbok for alle som arbeider med bistand.

vikle noen av disse forestillingene. Hun fremstår i boka ikke som en misjonsmotstander, men er primært opptatt av å formidle sitt budskap for å øke selvinnsikten og refleksjonen hos oss som i dag arbeider i kon-

takt med mennesker langt borte fra – enten det er i våre møter i Afrika, Asia og Sør-Amerika – eller det er på hjemmebane i møtet med innvandrere fra Somalia eller Pakistan. Sentralt i boka hennes står begrepet: «det relasjonelle ubehag.» Både giverens og mottakerens ubehag.

På de siste sidene i boka, forteller Gullestad om hvordan det nå er kamerunerne selv som tar fotografier av misjonærene. Kanskje blir det om ikke lenge lettere for europeere å se seg selv gjennom afrikanske øyne. Kanskje vil vi da også lettere forstå hvordan våre etiopiske venner kan gjøre som de gjør overfor oss – «giverne» – ved å be så mange av våre representanter dra sin vei?

Det er en fagbok. Men utrolig spennende – og fylt av «a-ha-opplevelser» for alle som arbeider med bistand og annet internasjonalt samarbeid. ■

Av Thore Hem

Film fra Sør for 17. gang

FILM

Det som en gang startet som ideer og engasjement hos studenter i miljøet rundt Blindern, har etablert seg som en av høstens faste kulturbegivenheter i hovedstaden. Årets Film fra Sør-festival, blir den 17. i rekken.

Publikum vil denne gang kunne velge mellom 140 ulike filmer. Arrangørene lover også at det vil bli møter med skaperne av filmene og det vil bli diskusjoner.

I alle år har Film fra Sør søkt å gi publikum en anledning til å stifte bekjentskap med filmer fra Asia, Afrika og Sør Amerika. Festivalen har framstått som en motvekt til det bildet som ofte skapes i media av disse verdensdelene og menneskene som bor der. En hovedintensjon har vært å skape etterspørsel etter slike

Den nigerianske filmen «Ezra» tar for seg krigen i Sierra Leone.

filmer her i landet – slik at det kan bli mer vanlig for importører å ta inn slike filmer på eget initiativ.

I år vises som en av godbitene

den nigerianske filmen «Ezra» med handling fra krigen i Sierra Leone. Den handler om barnesoldaten Ezra som kidnappes fra sitt hjem – og senere deltar i et angrep på sin egen landsby. Filmen vant i år Afrikas største filmpris (ved filmfestivalen FESPACO i Ougadogo i Burkina Faso) Festivalledelsen vil også gjerne legge inn et spesielt godt ord for de seks argentinske filmene som vil bli vist i år. Og selv sier festivalledelsen: «Mens vi tidligere jobbet med filmer for de spesielt interesserte, når disse filmene i dag et mye større publikum – også i Norge.»

Festivalen går på Oslo-kinoene fra 4. til 11. oktober. ■

Av Thore Hem

LES OGSÅ VÅRE BOKANMELDINGER PÅ NETT: BISTANDS AKTUELT.NO

«Global justice – The white man's burden?»

av forfatterne Alejandro Bendaña, Gunnar Heiene og John Jones, anmeldes av Nina Tanggaard.

«Learning away from home» av Atle Hetland, anmeldes av Eva Søvre, leder av Afghanistan-komiteen i Norge

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

saden fra Norad.

Kristin Skov-Spilling (tidl. Spilling Johansen) er ansatt i konsulentfirmaet COWI A/S med base i København. Før hun gikk i fødselspermisjon arbeidet hun på ambassaden i Zambia. Hun kom til ambassaden fra Norad.

Tone Holme, er ansatt som administrasjonssjef ved Osloenteret for fred og menneskerettigheter. Holme kommer fra jobben som førstekonsulent ved Statsministerens kontor hvor hun har jobbet siden 1994. Før det har hun arbeidet ved Informasjonsavdelingen i Finansdepartementet og i Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Line Torvik er ansatt som informasjonsrådgiver i Osloenteret for fred og menneskerettigheter. Torvik har siden 2002 arbeidet som politisk journalist i VGs samfunnsavdeling. Hun har også arbeidet i TV2. Frem til 2000 arbeidet hun i SV sin stortingsgruppe blant annet som pressesekretær og politisk rådgiver for SV sin utenriksfraksjon. Hun har hatt en rekke verv lokalt og sentralt i blant annet SU, SV, Fellesrådet for Afrika, Studentparlamentet i Oslo, Norges Gymnastisamband og Operasjon Dagsverk.

Professor Fantu Cheru er ansatt som forskningssjef ved Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala. Han kommer fra School of International Service ved American University i Washington DC, der han underviste i Afrika- og Utviklingsstudier. Cheru vokste opp i Etiopia, studerte i USA, og har felt-erfaring fra ett 20-tall afrikanske land. Han deltar i et panel om internasjonalt støtte til NEPAD (New Partnership for African Development). Cheru har utført konsultoppdrag for regjeringer og bistandsorganisasjoner, blant annet UNDP, UN-Habitat, Sida, Norad og Danida. Cheru har skrevet flere bøker, bl.a. The African Renaissance: Roadmaps to the Challenge of Globalization (2002).

Linn Wallerstedt (28) er fra 19. juni ansatt som juniorekspert på UNDPs kontor i Islambad, Pakistan, hvor hun skal jobbe som Programme Officer i avdelingen for Poverty Reduction and Gender.

Wallerstedt er utdannet siviløkonom, og

har en MBA i International Organisations fra Universitetet i Geneve. Hun har hatt praksis hos FNs internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD), og har det siste halvannet år vært ansatt som konsulent for FNs Matvareprogram (WFP) i Roma.

Line Begby er ansatt i et vikariat som informasjonskonsulent på FN-sambandet Øst. Hun har mastergrad i religionsvitenskap og menneskerettigheter, og har jobbet i Amnesty International Norge. I 2006 ble hun utvekslet av FN-sambandet for å jobbe i United Nations Association of Tanzania gjennom Fredskorpset. Begby har også vært innen Norges Røde Kors og Universitetet i Oslo.

Følgende norsk ambassadepersonell reiste fra Etiopia lørdag 15. september: **Hanne Tilrem**, ambassadesekretær, **Ketil Eik**, ambassadesekretær, **Stian Sand Christensen**, ambassadesekretær, **Bernt Størusrud**, ambassadesekretær administrasjon, **Arve Norheim**, visumattaché og **Tom Hermansen**, forsvarsattaché

Følgende tre diplomater blir ved ambassaden i Addis Abeba: **Jens-Petter Kjemprud**, ambassadør, **Rolf Ree**, ministerråd og **Bente Nilson**, ambassaderåd (ansv. bistand).

Fire av de seks diplomatenes vil i løpet av høsten tiltre seg stillinger ved andre norske utenriksstasjoner, en vil tiltre ved hjemmestadambassaden, mens forsvarsattachéen er ansatt i Forsvarsdepartementet.

NOTISER

Urfolkserklæring omsider vedtatt

Etter 11 års arbeid ble FNs erklæring om urfolkserettigheter vedtatt i FNs generalforsamling den 13. september. Den slår fast at urfolk skal ses på som ethvert annet folk/ethvert nasjon, med rett til selvbestemmelse.

Erklæringen, som ikke er folkerettslig bindende, slår også fast at urfolk har rett til landområder og ressurser i sine tradisjonelle bosettingsområder. 143 land stemte for, mens fire land – USA, Canada, Australia og New Zealand – stemte mot. ■

Solheim først med podkast

Utviklingsminister Erik Solheim er første statsråd som tar i bruk podkasting på nettstedet regjeringen.no. Fredag 14. september lanserte han sin podkasterie «Erik Solheim – Rett på tråden». Første samtalepartner var FNs tidligere generalsekretær Kofi Annan. Solheim skal etter planen hver uke ha samtaler med aktuelle personer om aktuelle tema. Samtalene legges ut på nettet og kan lastes ned til PC og MP3-spillere. Han håper å nå flere unge mennesker og få flere interessert i utviklingspolitikk. ■

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sultkatastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 24.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (stamme og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

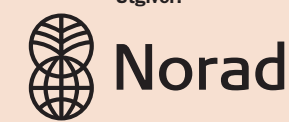
NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt

Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirs. 18. september 2007

Opplag – denne utgaven:

17 400 eksemplarer

Neste
bistandsaktuelt
utkommer ca. 19. oktober

"INGEN TID Å MISTE"

Leger Uten Grenser inviterer til mini-seminar om tuberkulose

Tid: Onsdag 26. september 2007, kl 09.00 – 12.15
Sted: Kontoret til Leger Uten Grenser, Youngstorget 1, Oslo

Innledere:

- Diana Weil, senior rådgiver Stopp TB-partnerskapet, WHO
- Dr Tido von Schön-Angerer, leder for Leger Uten Grensers internasjonale ACCESS-kampanje

Påmelding til:
dag.hornvedt@oslo.msf.org
eller tlf. 23 31 66 50

www.legerutenegrenser.no

Raseringen av verdens regnskoger er en av vår tids største miljøkatastrofer. Hvert år ødelegges over 150 000 km² tropisk skog. Regnskogfondet er den ledende norske organisasjonen som arbeider for å bevare regnskogen og styrke regnskogsbeboernes rettigheter. Regnskogfondet er inne i en spennende vekstfase og søker etter en engasjert medarbeider. For fullstendig utlysningstekst se: www.regnskog.no
Søknadsfrist 5. oktober

Programkoordinator Amazonas

Nøkkellikvidasjoner: God kjennskap til Amazonas (Brasil, Peru, Bolivia), bistandserfaring, innsikt i urfolksproblematikk og regnskogsforvaltning. Gode portugisisk/spansk- og engelsk-kunnskaper.

VISSTE DU AT...
Verdens urfolk til sammen utgjør
370 millioner mennesker?

Kilde: FN

«Den som reiser
uten følge
lyver ofte.»

Ordtak fra Tshi-folket i Ghana

**SISTE
SIDE**

Rådslag om omstridt jord

Afghanere foretrekker tradisjonsrik jirga framfor korrupt rettsvesen

SHUR BAZAR (b-a): I Afghanistan oppstår det ofte konflikter når flyktninger vender hjem og oppdager at både hus og jord er overtatt av andre. Ofte kan slike tvister løses i en jirga – en tradisjonell rådslagning. Jirgaene er som regel både billigere, raskere og mindre korrupte enn rettsvesenet.

Engasjementet er stort under diskusjonene i jirgaen.

FOTO: KEN OPPRANN

AFGHANISTAN

■ I AFGHANISTAN:
TOR AKSEL BOLLE (TEKST)
KEN OPPRANN (FOTO)

Det sitter 20-30 mannfolk i en sirkel midt ute på en gresslette i det nordlige Afghanistan. I en dal som ligger klemt inn mellom spisse fjell og en høy blå himmel. De sitter der på tredje timen, rett på bakken, under den steikende sola.

Omtrent halvparten er usbekere og kommer fra landsbyen Gul Qodug, den andre halvparten har arabisk avstamning og kommer fra landsbyen Takht-i-Eshan. Fram og tilbake går diskusjonen. De er uenige om hvem som eier et landområde.

Strid om jord. Usbekerne sier at 400 familier fra deres landsby kjøpte jorda for mange år siden, og de har drevet jordbruk der i lange tider. Men da borgerkrigen herjet på nittitallet, måtte de flykte til Jawzjan-provinsen lenger øst. I over ti år levde de som flyktninger der. Etter at Taliban og deres sympatisører mistet kontrollen i Faryab-provinsen, vendte de hjem igjen. Og nå vil de ha tilbake jorda si.

Problemet er at de som bor i Takht-i-Eshan, overtok jorda mens den lå ubrukt. De har bygd hus der og bruker området både som beiteområde og til jordbruk. De mener jorda egentlig er deres, og at usbekerne bare lånte den før de måtte flykte.

Typisk konflikt. Denne type konflikt – uenighet om hvem som eier jord – er ikke uvanlig i dagens Afghanistan. I et land som har vært preget av krig og kaos de siste 30 årene og hvor millioner har måtte flykte fra hjemmene sine, blir det lett uenighet om hvem som eier eller har bruksrett til jordområder eller bygninger. Ofte mangler folk papirer som kan bekrefte hvem som eier hva og som regel finnes det heller ikke noe offentlig register eller arkiv. I noen tilfeller går tvistene så langt at partene griper til våpen. Et mer fredelig alternativ for å løse slike konflikter er at partene møtes i en jirga. Det er en tradisjonell institusjon, en slags rådslagning hvor representanter for partene i felleskap

forsøker å bli enige om en løsning.

Latter. Som regel fungerer en respektert og uavhengig tredjepart som megler. I denne jirgaen er det Flyktninghjelpens Ashraf Yama som megler. Han har tidligere jobbet mange år både som advokat og dommer. Nå sitter han innerst i sirkelen og styrer forhandlingene med dyp, rolig stemme.

Mesteparten av tida er diskusjonen gemyttlig og samtalen mellom de to partene flyter godt. Når de som har mest respekt og er mest veltalende snakker, nikker tilhengerne og mumler sitt samtykke. Av og til er det noen som kommer med en god replikk eller en vits. Da runger latteren utover gressletta, mannfolk slår seg på låret med sterke arbeidshender og ler så de værbitte ansiktene nesten forsvinner i smilerynker.

Men et par ganger blir stemningen også amper. Unge sinte menn begynner å rope og presser seg inn i sirkelen der de eldste sitter. Men de blir kjapt roet ned. Et par av de verste hissigproppene får en hånd på skulderen og blir geleidet vekk til en røyk og en kopp raseridempende te.

Foretrekker jirga. Bulbul er en av de som representerer de usbekiske familiene. Han tar ofte ordet og begge parter lytter oppmerksomt når han

snakker. Til Bistandsaktuelt forteller han at de foretrekker å løse denne konflikten gjennom en jirga og ikke gjennom det formelle rettsystemet.

– Vi er fattige folk og denne jorda er veldig viktig for oss. Men vi har ingen mulighet til å betale alle de bestikkelsene som må til for å vinne saken i en rettsal i Maymane. Derfor er en jirga mye bedre for oss, sier han.

Også Sakhridad, som er en av lederne for de familiene som har overtatt jorda etter at usbekiske familiene måtte flykte, sier at de foretrekker denne tradisjonelle måten å løse konflikten på.

– Det er bra at vi møtes ansikt til ansikt for å forhandle. Det forhindrer at dette skli ut og blir et større problem. Vi skal nok finne en løsning, men det må være en løsning vi kan leve med, sier han.

Mindre korrupsjon. Knut Mæhlumshagen leder Flyktninghjelpens arbeid med å hjelpe flyktninger med råd og juridisk hjelp. Mange av sakene handler om å forsøke å hjelpe folk som vender hjem igjen, med å få tilbake hus og jord som tidligere var deres. Ifølge Mæhlumshagen foretrekker afghanerne som hans organisasjon hjelper, i åtte av ti tilfeller å bruke en jirga framfor det vanlige rettsapparatet. Særlig på

landsbygda er jirga ansett som et godt alternativ for konfliktløsning.

Han mener det er flere grunner til at jirgaene er mer populære enn vanlig domstoler.

– De er raskere, billigere, det er lettere å få en sak opp og ikke minst er de mindre utsatt for korrupsjon. Dessuten åpner jirgaen for mer aktiv deltagelse fra partene, samt kreativitet og fleksibilitet i avgjørelsen, sier han.

Felles erklæring. På gressletta utenfor Shur Bazar er megler Ashraf Yama i ferd med å runde av jirgaen. Etter en del diskusjon er de to partene blitt enige om en felles erklæring. Den blir skrevet ned og lest opp slik at man er sikker på at alle har fått med seg hele innholdet. De viktigste representantene for de to sidene signerer ved å stemple dokumentet med tommelen. De blir enige om å møtes igjen i løpet av en måneds tid.

Yama er forsiktig optimist, selv om han sier det er en vanskelig sak.

– Det dreier seg om et stort landområde og to ulike folkegrupper. Det er viktig å gå sakte fram slik at situasjonen ikke blir fastlåst. Nå har vi hatt fem jirgaer i denne saken og skal ha tre til. Jeg tror vi finner en løsning, sier han. ■